

Одломци средњевјековне космографије и географије.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

*Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 26. siječnja 1884.*

U „Starinama X“, 44—61, u prilogu Članci hronografa trojadika o Srbima i Bugarima opisan je zbornik jedan koji je svojina moga poštovanog prijatelja g. V. Bogišića. U tome je zborniku Zonara (u nekakom izvodu), po tome pomenuti članci hronografa trojadika koji su u pomenutoj knjizi „Starina“ i štampani, Život despota Stefana od Konstantina filozofa, i među ostalim i članci iz космографије и географије. Ti članci po tome rukopisu ovdje se u cjelini iznose, da bi se i ta strana stare naše književnosti mogla iz bliže poznati.

(U početku, prije ovoga stoji ono što se vidi na slici I Krug na noj kao da predstavlja zmiju koja je sebe uhvatila za rep. Za tijem počinje tekst kao što slijedi).

Потрѣба ѣсть вѣдѣти, како вѣдомое населеніе земліе по вѣстокоу оубо сконуааетъ се въ градѣ глаголемѣмъ Сираснѣ, нбо какоже глаголють ономъ сыхъ, како пих'тѣ ѣсть и трѣстѣ и непроходно и бездѣнно. Отъ тоуде вѣстоуиѣше Сннѣ же соутъ образъ мѣл'инскѣи, облауе праведнѣишии.

По западоу же сконуааетъ се вѣселеніе ономъ Испаніе, къ западному океану, въ негоже вѣходитъ се нже по нась море. Отъ Испаніе даже до влаженъ острова ꙗ мнѣи растоиміе.

По северном же странѣ отъ Фвас'каго острова, нбо ономъ сего насел'но ѣсть стоудн ради; въ снхъ оубо въ жеткоу незаходно слънце снмъ ѣсть на дѣнии .м. и ноштѣи подобно, зиме же пакы немеленно ѣсть на дѣни и ношт; и .м.

На полоу дѣне же живоутъ дѣисннѣи уловѣци даже и тоу симерс'тѣи ономъ поль живоуштен варварѣи кѣзици и урѣнообразнѣи.

Научело съ Богомъ о земли съписанин о клоуѣнномъ видѣни образа юе.

Слово .л. О клоуѣнномъ видѣни образа землѣ многа мѣлениа соуть, науче же яко осилаетъ слыще вѣстоуиые страны прѣжде неже ихъ же въ западе, и сего ради прѣдвѣраеть прысно днь иже о Синесехъ и иже въ Пер'сидѣ и иже овоиъ языкомъ. Югда бо юсть полоу дие въ Синесехъ, есть въ смхъ оутро, и егда въ Персидѣ уасъ .д. юсть зде прѣдни, и кромѣ вѣсакого прѣкослова западнаа растоеть вѣстоуиныхъ. Аште ли же кто речеть и отъ коудоу мѣзъ яко юсть се сице и яко въ сицеко растають се уасы, яко въ ижеомъ оубо мѣстѣ днѣки быти, въ дроугомъ же ношть, уасове да вѣспринметъ, и се обрѣштеть, яко мѣленио се бысть отъ слыльунаго и лоуновнаго оскоудениа. Сълюди оубо егда боудеть оскоудениа слыццоу въ Персидѣ въ уасъ днь,¹ и обрѣштеть се зде въ .л. уасъ, се въ зрештинхъ лоуноу и въ лоунесное оскоудение, ибо стрѣмнии клоуѣнаго видениа землѣ приаглють се и застоупають западныи страны дон'деже възвыситъ се и къ здешнымъ слыще, ибо аште не би земля клоуѣновиднаа² мѣ оуравнениа и прострѣта въ шириноу вѣсоую би просвѣштало. Илюже клоуѣновидно юсть сее видение мѣзъ и отъ сего. Югда бо плаваетъ въ поучинѣ мор'сцѣи, прѣжде намъ крае горъ мѣлають се. Приближ'ши же се земли видеть се и ижижишаа, и море бо земли съноситъ се. И отъ звѣздъ же клоуѣновиднѣ быти землѣ образъ мѣлаеть се. Аште бо не би сицекъ образъ землѣ, вѣсе оубо звѣзды намъ видѣти се хотѣхоу нима, помѣже къ свѣроу быти днѣки, оубо звѣзды свѣрныи многы зримъ южижншее же не зримъ. Се бо кановъ, великаа звѣзда соушти (vidi sliku II) оубо въ Егип'тѣ видить се, и проуинѣ южижншинѣ страидѣ, зде же не видить се, и не тѣую сѣа, мѣ и проуе южижншее звѣзды.

Слово .в., яко по срдѣ лежитъ земля въ сехъ мѣление.

Илюже по срдѣ лежатъ земли вѣсехъ мѣзъ юсть. Аште бо не бы по срдѣ была, мѣ отстолаа къ вѣстокомъ прѣкланюштоу се слыццоу, инообразно были быше просвѣштаемыи сѣи, могоуштомоу же лоуушемоу искрѣмъ слыца бо соушти просвѣштаюштаго мали бѣлають сѣи, югда просвѣштаен лоуу'шин юсть просвѣштаемаго, отъ далеуе же лоуу'ше, мѣ оубо осѣаемаа вѣса лоуу'шаа мѣлаа се би вѣстоуиныхъ, яко блыжаншинѣ снѣ машинѣ соуште, западнаа же оули-

¹ Nije jasno.

² Rukopis klovovidnaa ali bez sumne griješkom.

шена, яко отстоештинъ западомъ намъ соуште. Аште ли же къ западоу отстоала би сицевымъ съпротивнаа была быше, и аште оубо къ североу лежала би, къ сен оубо уести протезали се би прысно просвѣщаемыи ствы, и аште оубо къ полоу дьме подобно. Мына же въставшоу слынцоу, къ западоу оукланяють се скни; заходештоу же къ вѣстокомъ.

Слово .г. О величествѣ земли отъвлеченіе.

Отъ величествинъ земли многаа быше мнѣна, изрекше же послѣжде къси, яко стадинъ есть .ке. мнѣна въся мѣра ея отъише сице се поутемъ землемѣрымъ еже дѣлота ея отъ вѣстока до запада, ширна же есть ея отъ севера даже до полоу дьме стадинъ мнѣна .ки.

Слово .д. Мнѣна итъкынъ о земли.

Иѣци рѣше, яко земля на .з. стѣповъ одрѣжилаа дрѣжитъ се. Се глаголюште Соломоиа въсприемлюште еже премоудрость създа себе домъ, и оутвѣднѣи н, иемъ стѣповъ .з. и твор'це глаголати еже на водахъ землю повѣшен, неправо размышляюште сѣ, но Соломоново рѣшти протѣкованіе яко многообразнуо пророуство о седмынхъ вѣковъ о седмынхъ клнматъ земли, о седмынхъ дарованнн доуха, еже достоннымъ дароуютъ се. Аште ли же на седмынхъ стѣповъ дрѣжала се би земля, стѣпи на коемъ мѣстѣ стоеть оутвѣдени, теготоу земльноу дрѣжеште, понеже водѣ рѣше быти подѣ землейю, юже и бездноу нарнють, и пакы яко дрѣжитъ се на водахъ въсприемлюште твор'ца глагола, еже и выше положихомъ, аште бо на водахъ оутвѣдена би земля, множае была би вода и множае быи'шнмъ смь несходити хотехоу .д. стѣіе, иъ иѣци рѣше несъмыслнн, понеже разумѣти подобаетъ сѣ како земля лоу'шнн явлеть се водѣ, къ нимъ же мы глаголемъ неправо размышляете, но окжани кешт'ше снхъ покриветь пауе явлемые земли съ нимъ же и проуда мора. Се сѣ въспринн истынно же се быти еже еже въ светынхъ Іоаннъ Дамаскунъ реуе: въдроузиныи ни на уесомъ же землю повеленіемъ си, но въдроузи, оутвѣди, тѣмъ же ни на уесомъ оутвѣди се земля.

Слово .е. О водахъ и пѣскоу.

Подоблетъ вѣдѣти, яко пѣскъ и вода съсложено състоаніе стѣжаше дроугоу дроугоу, якоже и желѣзо съ магнитомъ, но желѣзо ндеже агниа видитъ, тамо и се идеть. Сице и о водѣ и пѣскоу, ндеже стѣ пѣскъ, тамо и вода гредеть, обои же соутъ долоу влѣкоуштаа, юже и огнь и въздоухъ, снрѣу пара горѣ.

Слово .з. О океану око окружаетъ землю въ соу.

Округъ земли есть рѣка, глаголемая океанъ. Съ оубо врѣхъ..... въстоны, помса же два протежеть отъ въстока..... ды окружаютъ землю въсоу, паны съвѣкоуплають се на западнѣхъ океанѣхъ, еже многотуомъ пауе въсѣхъ водимыхъ събранинъ, есть же и непрѣходнѣ, но въстоуномъ же странѣ межда быти соуха, осеуема, яко и раздѣлнати того, кон'ць же межди единномъ рѣкѣ, тѣмъ же и глаголетъ се дверь рѣку, нео двонимъ помсомъ проликаяштинимъ се, деснымъ и лѣвымъ, бываеть поредь токѣ обонимъ истоуинкомъ, оуско яко въсе оускизише, рѣки же тѣсноты и нарицаеть се и дверь рѣку. Есть же дѣлгота мнѣн .к.

Слово .з. О бесмрътнѣхъ истоуинцѣхъ.

Подобаетъ видѣти, яко изъ среды рѣки дрѣжить жила и съходитъ глѣбнною землею и исходитъ къ настоештѣи земли и теуеть по въстокохъ вода сладуанши и металнмаа, металнмаа же и бесмрътнаа.

Слово .и. О седмьныхъ климатъ земли.

Размери же се въселеннаа отъ дрекамъ прѣмоудринихъ въ .з. климатъ сицекихъ образомъ. Видѣше бо си яко яко странѣ соутъ севернѣше, нмоуѣхъ величанше дѣни вешт'ше южнѣшнихъ, и отдалнше въ прѣднѣе уести съмотрнше възраштати единъ уасъ, нахуаше сицекаа отстоанѣе отстоеште къ себе странѣ прѣваа климата и нменоваше се Померрон; есть же Меррон градъ еѳюпистинъ, въ нмѣхъ же есть дѣнь уасъ .гг. Таже паны видѣше идеже есть дѣнь .гг. и поль, нахуаше съхъ Осниие съхъ; Сицили же есть градъ въ области еѳюп'ской и егупт'скихъ странахъ. Сице же и сътворише и о .г.-и климатѣ, и о еже нижнѣе странѣ Егупт'тоу глаголемыи, нмоуштинихъ уасъ .дд. и о .д.-и подобно же нже о шип'коу нменовемоу, нмоуштноу дѣнь уасъ .дд. и поль. И о петон подобно въ нменъ же живемъ, нмоуштон уасъ .еѳ. и о шестон подобно, въ нменъ же дѣнь уасъ .еѳ. и поль, и нменоваше се Египол.... .з.-а же по североу, нмоушти дѣнь уасъ .зг. Есть же и въ сектѣхъ странахъ нмаа въселенныи обонъ .з.хъ климатъ нмоуштинъ дѣнь великъ, лоу'шинъ великихъ уасъ.

(Слово .ф. О морнхъ¹).

Мора оубо соутъ великаа .д., и прѣвое маунидеть отъ Псогалнѣе, досежеть же Егупта и Едема, и раздѣлаетъ Инд'ю, прѣстирлетъ се

¹ Ovaj naslov nije naznačen u rukopisu, sigurno za to što je to pisac slučajno propustio. Prema ostalima mi smo ga na njegovo mjesto stavili.

къ Океану преко Блаженныхъ островъ, ибо океанъ къ западнымъ странахъ имать острова многи; иже и нарицають се блаженныхъ острова, глаголюми же и писаные ради вны сицеви. Итъкы корабеникъ оузръкъ и въсхотѣ поити тамо яко да иже тамо оузрѣтъ. Корабеникъ малъ по въсоуду оусъсоуди и оутверднѣвъ отпложъ къ страни оми. Слыша пѣсны поемы и оужасе се отъ пѣсиси оныхъ, иелко полѣтѣвъ въсхышѣ се отъ ныхъ, и отъ толѣ оубо острова именоваше блажен'ныхъ и пѣсныхъ. Сего же Еусевія западна плов'ца нарекоше за еже сътворити сицево плаваніе въ западныхъ странахъ — .к. море ур'миное. — Ур'мино глаголетъ се за еже быти земля его ур'минъ и отъ съпротивленія сею иклетъ се ур'мино. — Дроузин глаголютъ. Дрвзин же рѣше сего ур'мино, за еже жити тамо уловякъ соуштинъ зокомыхъ ур'минныхъ и отъ уловякъ нарекуема море ур'мино нарицають. Ур'мино глаголетъ се отъ еже тоци быстри соуть омоуде мнозин текоуште быкають, се бо море иждо мноушти.

Слово .л. О третиньъ морн. Третіе же море простиратъ се къ Калам'врин на Аллмант'скыя горы, отпоуду же и Аллманн нарицають се, възраштаетъ же се, въмѣдрѣтъ се въмоуць горы гадир'скыихъ, и сице простиратъ се, съединметъ се океану, сланише же юсть се море пауе ныхъ, помѣже гадир'скыя горы сланы соуть, и яко въходить се тамо, слано быкаеть.

Слово .лн. О .д. - мь морн.

Уетвертое море гредеть отъ Суркоуць по сѣверю и поуть . . . по Асин и Алланн и простиратъ се по сѣверныхъ странахъ, съходить къ Византин, помѣже оубо тешти тамо множество рыбъ обрѣтають се.

Слово .лн. О облакохъ.

Облаци же състоеть се отъ земли и мора прѣхъ възводимъ отъ слънцуные топлоты и къ горнъ мѣсть прѣносимы ради тамошние стоудени и къ коду прѣлагаемы, ибо слънце само собою мѣсть топлѣнше икоже иѣци мѣтъ, иъ топлота къ сыхъ откелметъ се ради лоуен его къ земли прострѣтыхъ, и се икѣ отъ крде великыхъ горъ; ближаше бо соуть къ слънцу, стоудѣвшини же соуть пауе ли нижнихъ. Сизъгъ же не вода юст оутворомъ иъ облакъ мокръ, прѣжде съвършенно къ коду прѣлагати се съсырлему и съходному, и сего ради славъ и ред'къ соуштьствомъ.

О въздоухоу и огню.

Земле выше юсть и водн и въздоухъ къ съставленію жнотинныхъ потребеншин; сего же выше юсть огнь, несоушть, икоже потре-

боуемыи отъ нлсь, съ бо тлѣстотнѣ и жегоушть и съставилад огни прѣвѣскоде, якоже и голотѣ пауе стоудени водѣ, оно же тѣи'костранно и благоудръжанноу нмѣе топлотоу и не жежѣкѣ якоже иже въ нлсь въсажденнаа топлота.

О градоу.

Градѣ же бывають, ягда дѣждѣ прѣжде на землю, сѣинти помрѣзноути, и аште далееу сѣмрѣзноутиѣ боудеть сѣходитѣ клоубуаство образѣ ради многого отстоанна иже по срьдѣ растаюштиннѣ се сего вѣннанила, банини же помрѣзѣ землѣ сѣходитѣ дроугообразно и многын нмоушти вѣннание и оубо въ вѣздоухѣ бывають сѣа: облакѣ, дѣждѣ, снѣгѣ, градѣ, подобнаа же снѣгѣ бывають и къ земли, ибо облакѣ яко мѣглад, дѣждѣ же роса, снѣгѣ же, слани, въ мѣсто же града голотѣ.

О млѣни и громохѣ.

Млѣниѣ же и громы и не сѣврѣшають се бываюштиннѣ се облакомѣ дроуѣ дроуѣ, нѣ ягда сыхъ топлѣ доухѣ сѣдрѣже облаки оутѣскиѣе и стоудениавае ради сѣпротивленнаа разгрѣаннаа, одрѣжештомоу бо сѣпротивномоу сѣпротивное извѣгаеть, ибо аште и вышнее страны иеть огниаа вѣзнось, нѣ оубо помоуждаемо отъ вышнаниеу стоудени и облакѣ постиженнаа нстрѣсаеть се къ долиннѣ и аште оубо мало иеть и мало топлотно творитѣ тѣую млѣнию и громѣ. Аште ли же иеть много топлое, бывають и сѣжигател'наа сѣа млѣниа, юже глаголють Керѣкиосѣ, прѣдваряють же млѣниа грома ради вида скорого зритѣ зримое, слоухѣ же въ тѣ авѣе не слышитѣ.

О троусоу.

Вѣдомо яко отъ землѣ ражднаемиѣ вѣземлѣть се пара и одыханѣ, иеть же оубо пара мокротно и по срьдѣ водѣ и вѣздоуха, одыханѣ же тепло и соухо и вѣздоувижно, отъ негоже и вѣздоувижеть се вѣздоухѣ, и сѣврѣшають се вѣтры, ягда оубо се одыханѣ заклоуитѣ се землѣю и вѣсходешти соушти, иштеть поуѣ нзыти, подвижеть вѣсоу илдежештоую емоу землѣю повелѣниемѣ божиннѣ и оустроениемѣ. Тишннѣ бо соушти, множаншин и велнцн бывають троусы и по троусоу яко по многоу дыхаетѣ вѣтрѣ зѣланѣ ради раз'сѣдши се землѣ отъ ноужднаго доуха подвнзаниа и ноштию вѣшт'шен бывають ижели дѣне, и по что да иже въ ношти стоудени бывати и сѣстезати се землѣ лице и зѣклоуають се вѣноуѣтрѣ одыханѣ, прѣдваряють же троусѣ зѣланн дѣждн, и по снхѣ вѣрѣ, соуѣ же по уѣсти и не по вѣсен землѣ. Юдиноу же вѣса землѣ подвиже се на спасноую страсть спаса илшего Іу. Христа. Самоу желоу потресшоу се землѣ бывають же троусѣ иже иеть землѣ стегноута и осоушена, и въ нѣкынхѣ оубо

бывають уесто, въ нѣкыхъ же оскоудно и лѣтъ и весни пауе, нежелн змиѣ и весни, нъ аште и мѣстѣстными обмыаемъ сдѣвають се сіа, нъ божиемъ смотреніемъ и оустроеніемъ.

О вѣтрѣ съставленн.

Соугоубоу соуштоу одыханію икоже рѣхомъ, и сіа оубо мокра, ова же соуха; отъ мокре оубо бывають облаци и вода; отъ соухе же вѣтры, соуть же уисломъ .ви, ико въ дол'итиъ желѣ зршии, идеже соуть вѣмѣштени.

(Ovdje je ono što se vidi na slici III.)

О небесехъ и что єсть семоу соуштѣство.

Оубо Аристотель петоро реуе тѣл'но небо и дроубо .д. стихин; Платонъ же отъ доухъ съставъ съвакоуплати се небесное тѣло отреуе, свѣдѣтел'ствоуетъ же семоу Прокль глаголе отъ .д.-хъ цвѣтовъ семоу съставити се съставомъ, и великии Василіе семоу съставы многовидно се реуе. Соуть же семоу и поасн .з. по подобію, седмыихъ вѣкъ, въ сиѣхъ же поасехъ соуть и .з. звѣздъ, иже и планиты нариують, имоутъ же и зобылно дѣланіе, въспрїем'ше отъ Бога дѣистіе, се ко зреште ико Боги мнѣхоу, имоутъ же и свѣдѣтеле иудинаа кажда ихъ, иже соуть сіа ϕ кронь, β зѣус, θ арис, ϑ аполонь, φ афродитъ ζ юрмис, ξ . . ар'теми.

О иже въ небесехъ кроубоу.

Въ небесехъ ико клоубоу соуштоу кроузи мнѣтъ се обнл'ны, велици оубо трин: и симерин'скимъ, полоудьными и офризомъ, мѣтъ же и симерин'скимъ мѣлше се зрнмъ на небоу отъ вѣстокъ даже до запада, полоудьными же мѣлше се зре сего отъ севера даже до юга, орискимъ же зрнмъ иже отъ земли окроубло отъ земл'ныхъ, мѣлшють же се по зинномоу образоу и жет'киномоу два кроуба заповелѣваюште слѣмьуннымъ зарамъ, о сиѣхъ же дроузи два кроуба игда стверными и отъ стверными, соуть же пакы си въ иже повелѣвати благоодръжнаго повѣждения отъ зиннаго немаселные.

О звѣздномъ соуштѣствѣ.

Звѣздное соуштѣство огньо оубо мѣтъ и въздоушно, вѣшт'ше имоушти огняного соуштѣства нежелн въздоушнаго, ико небесны кроузи вѣшт'ше обладади въздоушнаго соуштѣства неже огняного, ізди же споротивъ.

О въображенн звѣздъ.

Въображенн звѣздмъ соуть клоубовидни. Сіе образы Богъ съверленнѣншше сзданин оукрасн отъ иже въ доухъ стихин и самого не-

бесе, и нже въ немь вса. Свършениѣше бо, якоже рѣхомь, си-
цеко въображеніе проуиныхъ въображеніихъ есть, вса бо многоуглазна
въображеніа раздѣляема дроуго свършають въображеніе, кроугъ же
раздѣляюшть не дроуго свършають, коупно же и иростратъ есть,
якоже отъ единого писмене одрѣжимо, и сего рѣдн едино носить,
въображаютъ се въ дроугъ дроуга есть образъ. ○ Синодь ☆ шесто-
оуглазно, □ уетворооуглазно, Δ тріноуглазно, ○ ○ и деомтрно, нео
животнаго кроуга въ .кѣ. уестин раздѣляемын ѿгда прилоуають се,
нео една звѣзда въ науелѣ нѣкое уести, дроугын же въ изъ науела
нже отъ сего третіаго шестооугланти се глаголиеть се, а нже науело
сего .д.-го уетрѣтооуглазствоуеть въ науелѣ же петомоу тріоугла-
зствоуеть, въ науелѣ же .з.-маго размѣрати, въ сен же уести въси
сплоуѣтшьствоують.

○ звѣздномъ видѣнн.

Видѣніе звѣздное есть отъ запада въ вѣстокъ изъ оубо седмыихъ
палитъ скорѣише, отстость же лоуиѣ дѣиен .кѣ. и поль; иернисъ же
за мѣсець .лѣ.; афродитъ же за мѣсець .лѣ.; слѣнце же за лѣто едино
и за дѣнь едины; Арисъ же за лѣтъ дѣѣ и поль; Зеусъ же за .кѣ.
лѣтъ; кроунъ же за .л. лѣтъ.¹ А неврѣлѣстныи палити же въ горизн-
шнныи кроуѣѣ соуште поденжоуѣтъ единою уестъ за .зѣ. лѣтъ, твореть
же поденженіе свое по слѣмьуномоу шѣствию.

○ отъ коудоу просвѣштають се звѣзди.

○ семъ много неврѣе дрекле прѣмоудрнныи бысть; илѣин бо зреште
лоуноу отъ слѣнца пріемлюштоу свѣтъ неврѣтевахоу о вѣсехъ звѣзды,
яко и сіе отъ слѣнца просвѣштають се; дроузин же зреште Афродитъ
и Ер'мию подѣ слѣнцесмь соуштинъ и не далеуе смъхъ отстоеситинъ,
яко просвѣштати се отъ сего, мнѣхоу нмѣти смъхъ же и дроугыннхъ
свои свѣтъ.

○ како быкають уетирѣ времена.

Вса оубо ианка божѣстною сѣдла прѣмоудростию бесунслѣною
и достонна уюдеси, пауе же нже слѣмьунаго шѣствіа заре, ни бо по
срѣдѣ небесъ дѣне шѣствоуеть, изъ оукланмѣть се оубо къ свѣроу
уести .кѣ., къ югю же подобно, ѿгда оубо вѣсходно отъ юга по
дѣмекномъ быелетъ вѣздоушнынъ же творитъ образъ; ѿгда же пакы
къ свѣроу прѣкланмѣть се жѣтвнынъ сѣдлаблаетъ образъ; ѿгда же
пакы къ полоудѣмьныннмъ прѣклонитъ се иесемнынъ сѣдлаблаетъ образъ;

¹ Ovdje u štampajnom tekstu znaci su izostavljeni; za to dolazi u prilogu na slici IV cio odsjek ovaj u vjernom facsimile.

егда же плкы къ югоу, зимши творить образъ. Сее ради кини .д. времена бывають.

(Ovdje se u tekstu vidi ono što je u prilogu na slici V.)

О днехъ.

Соуть же рещи и въ днехъ не шкоже дне творити, нъ шкоже, нхуел'ствовати днесь; днь бо и ношь старшии съзиданикъ быти, се бо шкелеть намъ и псаломъ глаголю: положи слънце въ область дни, луноу и звезды въ область ношти. Како бо имать область дне и слънце, шко сътъ въ себе обносе, егда же по насъ заповелъяюшца пръвздоушныи въздоухъ, днь подавлетъ, раздръшь тьмоу, шкоже не съгръшати ни кто рещи днени повелъноу быти подъ слъньюмыи просвъштену быти въздоуху.

О величъсти слънца.

И сътвори Богъ дъхъ съзидатъ велицъ; не поможетъ веш'ша малышиихъ звездъ сего ради велицъ нъ поможетъ только соутье описание, шко испълнати юже отъ сихъ просыпаюштоу се зарю, и небо ослакати и въздоухъ и коуни възсоу землю и море протехати, нбо по вышнихъ странахъ быше и възсаклюште и заходеште . . . среды отстоеште, велико уловкомъ възсоуду провеклюють се нже шкеление имать сътло величъстие осоуштьствованиа инединого сихъ назнаменати ширноу землю нъ веш'ности шити или оулишениихъ быти, нбо отъ далеуе отстоешца малышаа зреть се; егда же приближиши се плкы сыхъ веш'ша великаго обрѣтаемъ, слънца бо никтоже близъ, и никтоже далее, нъ ракиа обстояишемъ по възсен соуштинь земли уести ослабаетъ, знаменіе же шко и Іудин и Бретанин равно зреть, ни бо нже въ възстоу живоуштинь заходештоу великоу вѣстествоу, нже нъ западомъ живоуштинь възсаклюштоу оулишино, нже плкы въ средоу небесъ бышоу, ни на единоу страноу оулишаеть огрѣаниа, да не възнеп'штеваеть те шкелемое, нже шко локтиное зрештинь мнитъ се только се помыслити, погоуелметъ бо нъ великыихъ отстоанин величъство зрештинь зрештаго силоу невъскодештоу нже тамо съмотрити, нъ възсемь силоу его възупештавлетъ се и по малоу сее уести възприемлюште зрениа, малоу бо нашемоу зракоу бышоу маа сътвори зримихъ възидити, своен страстін зрение приносешти, шко легати зрению.

Покъзание колико вѣсть слънце.

Великаа оубо звезда по инсканомоу съдѣтел'ствоу и безунслънаго шкелемомоу, и се оубо тебе воуди знаменіе величъстка безунслъно

соуште множество нже по небесехъ звѣздъ, нже отъ снхъ въсплаемымъ свѣтъ недовольствоуеть тьмоу ношти раздрѣшати, се же иудино имѣлъ се въ поуть свои пауе еште н удемю прѣжде н въснати въсен земли, погоубен тьмоу, покры же н звѣзди, н съырѣкноути н сътегноути въздоухъ нсоуши н расыпа отноудоу н вѣтры зорен н рас . . . земли истѣкнють, толицъ же соушти землѣ како възможе въ иудиномъ врѣмени уасъ въсоу оснати, тькмо отъ великаа кроуга зароу отрастнн къ снхъ ми прѣмоудрость хоудожника оубѣждъ, како въ растоани семоу оумереноу дастъ топлотоу. Снце толикоу томоу топлотоу, ако ннже пауе потрѣбен опалнн землю, ннже за оскоудѣнне осоушеноу н неродноу оставннн.

О лоуиѣ.

Равно же реуен'имнмъ н о лоуиѣ помышлан, велико бо н сен тѣло н имѣннѣнше по слнцоу, непысно же зрѣнне сее прѣмелеть величество, нъ окогда оубо съкрѣшемъ кроугъ, окогда же оскоудѣ'ши н малѣншн имѣлеть се отъ кожде странн промѣлншнн оскоуденне, дроугаа бо страна покрывелеть се възрашншнн, дроугаа же странн сен въ врѣме оскоудѣннн съкрывелеть се.

О оскоудѣнн слннца.

Немѣстно оскоудѣнне слнцоу глаголеть се не бо оскоудѣелеть, когда слнцннын свѣтъ, нъ о отьмнѣнн отьмнѣелеть, нгда къ ть'чехъ съоузехъ подсъстн семоу боудеть лоуиа, подь сею бо жнкоуштемъ намъ осннелеть оун нашн слнцннын свѣтъ, обауе .вн. прѣсть тѣло лоуиѣ размѣрають звѣздоуѣ'ци, нже оубо въсе нгда лоуиное тѣло слнцнннла осннннн застоупелеть, нсть же н оуѣнншенне семоу, нгда оубо выш'шнн краи лоуиѣ носнтъ се н прнблнжель се слнцоу малю уестно мннтъ се се осннннн нгда же ннж'шала боудеть поннже въ величѣ въ оун нашн оударелеть, въсе застоупелеть слннце.

О оскоудѣнн лоуиѣ.

Оскоудѣелеть лоуиа въннгда въ землное въпасти осннннне, просвѣшнелмаа бо отъ слннца земля сннн творнтъ нъ не окроуглоу, нже дългостн нсть образъ, нъ . . . . вндно, акоже отъ равнаго въстоупаннн малннн се въ остро; онцева же сннн бывелеть землѣ, поннже нгда троуиѣ отъ вешт'шаго просвѣшнелеть се троуиа, окроуглаа бывелеть сннн, нгда же отъ вешт'шаншаго вртѣшнкообразно вешт'ше оубо слннце соуште н просвѣшнел сню, вртѣшнковндноу творнтъ сннн, нгда оубо въ сже земли осенннне въпасти лоуиѣ оурнмелеть, н ако ногы'шнн имѣлеть се намъ н нгда оубо въ коренн въпадеть сннн съврѣшннмо

погубляетъ, югда же въ вѣрхъ малышии, помѣже вѣрхъшикиидиа сѣнь, нео дѣлѣ ширѣе вѣрхъ же малышии.

О огни.

Платонъ оубо топлое огнино тѣло вѣсе отъ огни и землѣ и дроугныхъ двонхъ съставѣ оудомнише се решти топлотоу слѣньюноу. Аристотель же дроуго о съставохъ сицево тѣло положи; ниже топло, глаголетъ, слѣнце ниже дроугни оутворъ нмоуште. Югда оубо въпрашамъ, како нетопло соуште съгрѣваетъ, яко об'ште подвижно жеженіе и отъ землѣниихъ вѣздоухъ, отъ сего топлотѣ подлежасти оустрадетъ се киновно, а еже ожеженію и иестьствѣ и имени самѣ прѣво обрѣте и имениова, ожеженіе бо глаголетъ възсилаемому отъ землѣ одмханію, възносному оубо даже до положны лѣкости ради, таже подвижнама къ стражѣ кидном възспалаетъ се, и яко огнь швалетъ се и топлитѣ подлежаштаго иестьства соуштѣство.

О звѣздахъ.

Оубо неблазныи звѣзды вѣсе оутвержденны соуште якоже Аристотель глаголетъ и небо непрѣложно съподвижни, помѣже оубо сице отъ вѣстока къ западоу обрашталетъ се семоу и син небесному съподвижници прѣлѣстныи же ради съпротивнаго съпротивленія и равно . . . . тел'но отъ прѣмоудрыи заповѣди да не съкрѣжени отъ сиихъ поута и обраштеніе боудетъ по своемуу ихъ иестьственаго поденга отъ запада къ вѣстокомъ носетъ се поденжоутъ же се отъ вѣстока къ западѣ нѣ небоу сѣносныи, отноудоу же слѣнце по своемуу поднигоу .д. времена исплѣнметъ въ лѣто свое, овогда оубо североу, овогда же южноподвижно, якоже съподенжетъ се небо отъ вѣстока въ западѣ дѣни и ношти творитѣ.

О комитѣ текоуштинхъ.

Комитѣ же бывають одыханія мокроти възнесъ се въ нрвожеженіе, и тамо притисноукъ уестъ нѣкою тамошняго огни, и яко ништа и съвѣдъ семоу выв'ши. Бывають же комитомъ образи сицеки, яково оудоунтъ одыханіе образно, соутъ же и множае реуемныихъ, яко знаменіе лоукаво.

О доузѣ.

Глаголемма доуга свое иестьство не имать нѣ виденіе нѣкое иестъ, нео облакъ малыи кропице ништоу и отъ съпротивнаго подвижноу слѣнцоу прѣсецдетъ наше зрѣніе къ слѣнцоу и минтъ се нѣкон кроугъ отсуенъ въ небесехъ быти, якоже Аристотель показоуетъ землѣниихъ

ВОДСТВИЕМЪ МТРЫ ИЛИ НИЖЕ КРОУГЪ БЫКЛЕТЪ НИЖЕ ЛОУУ'ШЕ ИЗЪ КРОУГА ОУСТУ'ЦЪ.

О ѿгда зреть се две слънца.

О лоуиѣ и слънци многожди и о свѣтлыхъ звѣздъ състонѣ се, быклетъ же отъ клоналаго зрѣнїа отъ вѣсоудоу подѣ оуклинемоу и о слънци и лоуиѣ, и ꙗкоже отъ землѣмтр'ствїа образъ показоуѣтъ.

О образоу небесномоу.

Небо же ꙗсть окроугло, и се ꙗкъ отъ прѣлѣстныхъ звѣздъ зрѣнїа отъ своихъ мѣстъ вѣславиоуштинъ и заходеуштинъ и стверное небо недвижно прѣсно зрѣти се отъ насъ, южныи же крыти се, ꙗкоже аште не бы было окроугло небо, вѣсно бо ꙗкоубо подвиже се, три имать знаменїа подкижила, жело и два кроуга, ꙗсть же образъ съ нже равномѣрномъ семоу образоу множае пространство и дроуземъ образомъ ствершениѣнше.

О .вї.-хъ животныхъ и же соуѣ выше .з.-мыныхъ планитъ.

Внше же .з.-го небесе ꙗсть иже непрѣлѣстныхъ звѣздъ ношенїе, соуѣ же оубо въ стверномъ небоу .с. нмъ же соуѣ именїа сїа: окнѣ; юнцѣ; близнѣци; ракѣ; лѣвъ; дѣвнцѣ. Шесть же ꙗкы въ южныи странѣ, и нмъ же именїа соуѣ сїа: крмѣ; скор'ше; стрѣльцѣ; кози роуѣ; росопроливцѣ; рыба.¹

ВІ. ЖИВОТНЫХЪ.

(Ovdje dolazi ono što se vidi na slici VI.)

Сїе нелѣстные .вї. звѣздъ глаголютъ се и не прѣлѣштаюшѣе и животныи, и окоукиа; нелѣстныи оубо глаголютъ се за еже не прѣлѣштати наше зрѣнїе, ꙗкоже .з. звѣздъ, изъ ꙗуѣ знаменоема отъ нихъ нелѣстно быклетъ въ мирѣ; животна же животна ради иже вѣси знаменати или творити, окоукиа же за еже къходити и исходити слънцѣ въ синѣ. Соуѣ же оутверждемыи кроуговидно въ небеси.

(Ovdje je nacrtano ono što se vidi na slici VII).

О помрѣкноути слънцоу.

Мѣсеца Марта аште помрѣкнетъ слънцѣ, быклетъ троуѣ великѣ, и ꙗуѣл'ници скон'улютъ се.

Мѣсеца Априла — страхъ великѣ въ вѣсоу вѣселенноуоу, ꙗко и уѣда своихъ родителїи отврешти се.

Мѣсеца Маїа — инедино благо знаменаетъ уловѣкомъ.

¹ Znaci su izostavljeni, pošto je radi slike koja slijedi i ova strana u cjelini uzeta u facsimile; vidi sliku VI.

Мѣсеца Іоуѳіа — царь североу плхннть Скуѳы.

Мѣсеца Іоуѳіа — царь грѣхуьскимъ пондетъ къ страдамъ пер'скимымъ, аште и побждить сѣмръть.

Мѣсеца Аугоуста — звѣзды свѣтъ не послють и нмоуштее въ урвѣкъ жены метноутъ уѣда.

Мѣсеца Сен. — царь грѣхуьскимъ бран'ствоуеть Югуп'тъ и сѣмръть.

Мѣсеца Октомвриа — вззоухъ нхъсть, и проузи приндоутъ много въ странѣ сен.

Мѣсеца Ноемвриа — соутъ въ лѣтъ ономуь благаа многа и болѣсти уловзкомъ.

Мѣсеца Декемвриа — юсть гладь и грѣдь и жетва соуха въ Арменин, и въ западе вон велинкъ.

Мѣсеца Іануаріа — време добро назнаменоуе и жетвоуь доброу въ всемъ мирѣ и многа уѣда грѣху'ска.

Мѣсеца Фер. — гладь велинкъ юсть въ всен въселенннн.

Уасеенинкъ.

Мѣсеца Сен. уась .л. ногь .кс.; уась .ф., ногь .зі.; уась .г., ногь .ві.; уась .д., ногь .ф.; уась . . . , ногь .з.; уась .с., ногь .е.; уась .з., ногь .з.; уась .н., ногь .ф., уась .ф., ногь .ві.; уась .л., ногь .зі.; уась .лі., ногь .кс.; уась .ві. захоудъ.

Мѣсеца Ок. уась .л., ногь .кн., уась .в., ногь .ні., уась .г., ногь .ді., уась .д. ногь .лі. уась .е., ногь .ф., уась .с., ногь .н.; уась .з., ногь .ф.; уась .н., ногь .лі.; уась .ф., ногь .ді.; уась .л., ногь .ні.; уась .л., ногь .кн.; уась .ві., захоудъ.

Мѣсеца Ноем. уась .л., ногь .л.; уась .в. ногь .кв.; уась .г., ногь .зі.; уась .д., ногь .гі.; уась .е., ногь .лі.; уась .с., ногь .і., уась .з., ногь .лі.; уась .н., ногь .гі.; уась .ф., ногь .сі.; уась .л., ногь .кк.; уась .лі., ногь .л. захоудъ.

Мѣсеца Дек. уась .л., ногь .лг.; уась .в., ногь .кг.; уась .е., ногь .ф.; уась .д., ногь .зі.; уась .е., ногь .ні.; уась .с., ногь .лі.; уась .з., ногь .гі.; уась .н., ногь .сі.; уась .ф., ногь .ф.; уась . . . . ногь . . . . захоудъ.

Мѣсеца Іануаріа. уась .л. ногь .л.; уась .в., ногь .кв.; уась .г., ногь .сі.; уась .д., ногь .гі., уась .е., ногь .лі.; уась .с., ногь .і.; уась .з., ногь .лі.; уась .н., ногь .гі.; уась .ф., ногь .сі.; уась .л., захоудъ.

Мѣсеца Фер. уась .л., ногь .кн.; уась .в., ногь .ні.; уась .г., ногь .ді.; уась .д., ногь .лі.; уась .е., ногь .ф.; уась .с., ногь .н., уась .з., ногь .ф.; уась .н., ногь .лі.; уась .ф., ногь .ді.; уась .л. ногь .ні.; уась .лі., ногь .кн.; уась .ві., захоудъ.

Мѣсеца Мар. уась .л., ногь .нз.; уась .в., ногь .зі.; уась .г., ногь .ві.; уась .д., ногь .ф.; уась .е., ногь .з.; уась .с., ногь .е.; уась .з., ногь .з.; уась .н., ногь .ф.; уась .ф., ногь .ві.; уась .л., ногь .зі.; уась .л., ногь . . . ; уась .ві. заходь.

Мѣсеца Април. уась .л., ногь .кд.; уась .в., ногь .дї.; уась .г., ногь .ї.; уась .д., ногь .з.; уась .е., ногь .е.; уась .с., ногь .д.; уась .з., ногь .е.; уась .н., ногь .з.; уась .ф., ногь .л.; уась .л., ногь .дї.; уась .лї., ногь .кд.; уась .ві. заходь.

Мѣсеца Маїд, уась .л., ногь .кд.; уась .в., ногь .гї.; уась .г., ногь .ф.; уась .д., ногь .с.; уась .е., ногь .д.; уась .с., ногь .г.; уась .з. ногь .д.; уась .н., ногь .с.; уась .ф., ногь .ф.; уась .л., ногь .гї.; уась .лї., ногь .кг.; уась .ві. заходь.

Мѣсеца Іоуна, уась .л., ногь .кв.; уась .в., ногь .ві.; уась .г., ногь .н.; уась .д., ногь .е.; уась .е., ногь .г.; уась .с., ногь .в.; уась .з.; ногь .г.; уась .н., ногь .е.; уась .ф., ногь .л.; уась .лї., ногь .кв.; уась .ві., заходь.

Мѣсеца Іоула, уась .л., ногь .кд.; уась .ві., ногь .гї.; уась .г., ногь .ф.; уась .д., ногь .с.; уась .е., ногь .д.; уась .с., ногь .г.; уась .з., ногь .д.; уась .н., ногь .с.; уась .ф., ногь .ф.; уась .лї., ногь .гї.; уась .лї., ногь .кг.; уась .ві. заходь.

Мѣсеца Август., уась .л., ногь .кд.; уась .в., ногь .дї.; уась .г., ногь .л.; уась .д., ногь .з.; уась .е.; ногь .е.; уась .с., ногь .д.; уась .з., ногь .е.; уась .н., ногь .з.; уась .ф., ногь .л.; уась .л., ногь .дї.; уась .лї., ногь .кд.; уась .ві., заходь.

Съмотреніе въселенныѣ.

Отъ Едема до Драхмы монь .л.; поуть ркою Фисонь; и отъ Драхмы до Еулата .о. монь, тамо оубо уловзци и сяють и живутъ и въса обшта нмоуть, обомь хрстіане; отъ Еулата въ Іерминь монь .ме.: отъ Унека въ Дисиманіе монь .в., даже до zde юсть неразделно уловзномь, науел'ствоуетъ же земля сіа отъ Фисона ркы, соуть же и живоуштен въ снхъ богоуѣт'ци, еже отъ Дисимань, езмык глаголемын Хоне, езмык же съ велико нмать растоиніе, мѣсець .н., имать же и мѣста безводна монь .кф., прѣходь прѣплюти великоюю Ни'дію за мѣсець .з.; отъ Индіе въ Аксиомень прѣплюти мѣсець .з.: отъ Аксиомень прѣплюти урѣмнемь моремь и приходити въ Индію малоюю за мѣсець .е.; отъ Индіе плквати Пер'сію мѣсеце .г., отъ Пер'сіе въ Слрхкы монь .в., отъ Слрхкы отплюти въ Еулатъ урѣмнемь моремь въ пристаннште пер'сид'ское и Индіско и отъ Югуп'та монь .ф.; отъ Еламіе до Антиохіе монь . . . : отъ Антиохіе до Костантина града

монь .лв.; отъ Костантинна града въ Римь монь .пв.; отъ Рима до Халле монь .кз., коупно монь .арке. Монь имать мнлин .з., стадионъ же сежани .р., мнлин сежани .ѳп., яко быти въ мнлин стадин .з. и поль.

О Едемоу.

Едемь и макарины цръквоу единою имоуть, юсть же отъ аифраза едины камениа; длъгота мнлин з. и шириноу .г., имать жртвинки .з., въсходъ жртвинкомъ .зк. степень. Подъ нимъ исходитъ рѣка, гредоуштиа изъ рла, раздѣляетъ же се въ д. вѣсти, и оубо Геон и Фисонь, иже и Ниль гредоуть въ полоу дьне, Тугрь же и Ефратъ по ствероу, и оубо Геонъ въ Югуптѣ бывъ, едины оубо истоуиникъ идеть въ Луквию, два же въ вышнюю Еюпию, иже и състае се вода и множить се, и наплаетъ Егуптъ Августуа мѣсеца глаголетъ же се съ Югуптѣны истание, иже сказоуеть се: отъ тьмы вода.

Сицево и о Тугроу и Ефратоу быкаеть, отъ нлада бо ранскаа имоуште рождение, таже подходеште подъ землю мѣлають се пакы по Тавре горѣ

И оубо Ефратъ свѣтло теуение имать, съходе оубо отъ стверинныхъ странъ къ южиннымъ пореждае се пер'скомоу окемоу глинб творе и трѣстнаа езера и въ снхъ безъ вѣсти мѣлае се.

Тугрь же отъ низкого юзера въстоунааго безъ вѣсти исходе, истиуеть къ южиннымъ странамъ и прѣсецаеть трикон'скоу гороу о Масгетѣхъ съединиеть се Юфратоу, и раздѣлае Вавиломъ и съходе приближеть се Перидомоу, въходить въ пер'ско мѣдро, прѣжде же съккоупити се Юфратоу, оба дроугъ дроуга раздѣлиа текоуште, твореть междуоубуе, имоуште миръ отъ Юфрафа до Тугра .у. .кн.

Фисонь же, иже Исть глаголетъ се и Газъ и Истръ и Доумавъ отъ Тракъ, и съ отъ раа исходе и зашѣдъ подъ глѣбны землае въ западѣ исходить къ Пеонстѣн горѣ, соуштен отъ Сикел'скааго моря до Германиъ, къ северномоу окемоу, и отъ тоудоу гредеть къ вѣстокоу и проливаеть се въ аксинскоу поуинноу петини оусты.

По снхъ же рѣкы .лв., иже юсть Юрдаиъ, Инфъ, Таман, Данаприсъ, Минисъ, Юрима'въ, Алисъ, Асонъ, Ермосъ, Ирасниъ, Рносъ, Варисъ, Ал'фие, Тавросъ, Еуротъ, Меландръ, Ирносъ, Лукносъ, Пилоръ, Пирамъ, Меонъ, Еуросъ, Саггаръ, Афен, Намен, Ипер'ган, Калисъ, Самие, Панд'ръ, Строкосъ, Охаль, Виръ, Хионъ, Юрисъ, Стросъ, Продаиъ

Соутъ же и горы .кн.: Хиванъ, Кавкасиа, Авансъ, Олимпъ, Ардартъ, Фаворъ, Синаа, Ирринимъ, Киден, Ферт'моние, Юрмонимъ, Юрасимъ.

Уто назнаменоуеть се Адамъ? .а. Аматоаи, иже юсть вѣстокъ; .д. дисисъ, иже юсть западъ; .а. аристосъ, иже юсть стверь; .м. меснириа, иже юсть полоу дьне.

О поџуннахъ.

Въсприемлають братья поџуннахъ Блиспон'тъ, оумлазѣ въ Деннѣ и Систоми, та же поџунна оумлазѣть се въ Халкидонѣ и Византин, идеже есть тѣсно отъ иждоу же поџунна идуиндѣть, таже Инеот'ско езеро, паны же идуело Ювропѣ и Ликіе и кирит'ско въ пирни'скоу гороу, оумлазеноу же даже до тирни'скаго прѣхода. Врдин'ско же иже о Сар'донѣ гредеть доуъ въ Ливин, тир'ско же даже до Сикеліе оумлазѣ, идуел'ствоуе отъ логистинкиныхъ иран, таже крит'скихъ и сикел'скихъ и ионскихъ и ангеизскихъ прогиле же се отъ сикел'скихъ поџуннахъ, иже идрнують корни'тско иждо, иже алкион'ско море соџуниско же и сикеленско прѣземлюшти поџуннахъ саронит'скон, таже мир'тоонѣ и иарни'ское, въ нихъ же кикаде, и карпат'ско и Пам'филомѣ и Югун'ско, иже есть облизъ Европѣ отъ тал'ские рѣкы исходе даже до ирландскихъ стальповъ стадинъ мириадѣ зѣ. џз., ливинско же отъ газ'скихъ оустъ каювит'скихъ стадинъ мириадѣ .в. .ѣ, .снѣ. Ѡ Снѣ же отъ Каюва до Тала рѣкы мириадѣ .д. .рол. коупно окроужемоу же о насѣ въселѣишоу стадинъ мириадѣ .г. .ѣ. .ок.

Apokrifi iz štampanih zbornika Božidara Vukovića.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

*Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 26. siečnja 1884.*

Od svega što se u nas u staro vrijeme štampom izdavalo, najviše su štampani, najviše traženi, po tome najrašireniji po narodu, a razumije se i po svome uticaju na masu narodnu za literarnog historika najznatniji su zbornici koje je u malom formatu Božidar Vuković za putnike štampao. S toga se tim djelima stare kniževnosti ne može previdjeti ogromno značenje, niti se može dovoljno velikom cijenom izmjeriti ogroman uticaj, koji su ti zbornici, toliko puta preštampani, izvršili na narodu u ta vremena. Sva potrebna data o toj vrsti štampanja ja sam prikupio i iznio u članku „Božidara Vukovića zbornici za putnike, izdana poznata i nepoznata“, koji je štampan u Glasniku srp. uč. dr. XLI. U toj knizi Glasnika može se vidjeti cijela sadržina toga zbornika, i po onome se može prosuditi čime je on publiku interesovao, kao i šta je publika onoga vremena tražila, kakav joj je, to jest, bio ukus, čime li su joj imali da ugone redaktori zbornika. Uz taj posao rađeni su i drugi. Jedan od glavnih dijelova sadržine toga zbornika, Život svete Petke, djelo bugarskoga patrijarha Jevtimija, ja sam s potrebnim komentarima našampao u Starinama IX, 48—60; drugi od ne mañe znatnih i primamljivih dijelova sadržine toga zbornika, legenda o svetom Đurđu, takođe sam izdao s potrebnim komentarima u članku Legenda o svetom Đurđu u staroj srpsko-slovenskoj i u narodnoj usmenoj kniževnosti u Starinama XII, 119—165. Oba ta komentara potvrđiće što je malo čas rečeno o znatnosti toga starinskoga tako da kažem almanaha u našoj staroj knižev-

nosti, i moći će dovoljno poduprijeti moje mišljenje, da je on bio jedna od najpopularnijih i najvećma raširenih knjiga stare književnosti.

Ovdje se pušta na svijet i završetna publikacija o tome zborniku, koja može prema gore navedenim publikacijama, što su u Starinama izašle, smatrati se kao treći članak, a s njima i s onijem što je u Glasniku XLV (gdje je tačan bibliografski opis) čini jednu cjelinu. Apokrifi koji su ušli u sastav toga zbornika morali su po svemu što mi sad znamo, biti takođe jedan od privlačnih dijelova njegove sadržine.

Pokazano je već u Starinama XII, 143 i u Glasniku XLV, 147 kako je godine 1520 Božidar Vuković, poznati osnivač srpsko-slovenskoga štampača u Mlecima izdao dvije knjige zbornika za putnike. Poznije su ta dva zbornika sastavljena u jedno, i tako su štampana 1527, 1536, 1537, 1560, a može biti i koji put više. Osim kalendara, časlovca i katavasije, u prvu su zbirku redaktori metnuli nekolike apokrife. Druga pak imala je paraklise i žitija svete Petke i svetoga Đurđa. Kad su poznije obje zbirke sklopljene u jednu knjigu, onda je sve to zajedno došlo u jedan zbornik. Ali ne izgleda li, da su zabavni dio prve knjige bili apokrifi, a zabavni dio druge knjige žitija svetaca?

Apokrifi o kojima je riječ ovo su:

α. Еписѡла Ѧв'гара цара послана Ѧниемъ вьрзоход'цемъ къ Господу Богу нашему Іу. Христу.

β. Штинсаніе Господа нашего Іу. Христа послана Ѧниемъ вьрзоходцемъ къ Ѧв'гару царю въ градъ едескы.

γ. Уюдо ѡ светѣмъ оуброускъ господнимъ и ѡ иерамиди и ѡ уюдесемъ вьв'шнимъ ѡ немъ.

δ. А се немѡ господимъ, чіслои .оѡ. да еже ихъ имать и носитъ съ собою устыи ѡтъ вьсакогѡ зла избѡвленіѣ боудеть.

ε. А се немѡ прѣскетые Богородице, уисломъ .оѡ.

ζ. Слово светаго Павла апостола ѡ исходу доушекиемъ.

O pošlednjem ima da se progovore dvije tri riječi. On dolazi samo u prvoj knjiži zbornika u izdanju od 1520. Ali u sklopljenom izdanju zbornika nega nema (pa držim da ga neće biti ni u izdanju od 1527), nego su na njegovo mjesto došle da popune prostor crkvene pjesme grčkim jezikom a ćirilovskim slovima. Redaktor sklopljenoga izdanja izostavio je apokrifno Slovo svetago Pavla apostoла ѡ исходу доушекиемъ ili sam po svom nahođenju ili može biti po savjetu većih crkvenih i kanoničnih autoriteta toga vremena.

To slovo svetoga Pavla apostola ja sam po istom tekstu prve kniige Božidareva zbornika naštampraо u knizi Примери књижевности и језика старога и српско-словенскога, Београд 1877, 437—440. Ostali gore navedeni apokrifi α—ε štampani su u svima ostalim izdanjima. Nih i mi ovdje iznosimo na svijet kao apokriife koji su jedini od svih slovenskih apokrifa u staro vrijeme tako mnogo puta štampani, i koji su zbog toga za cijelo i čitani i više nego ikoji drugi apokrif. Sad ćemo još koju vrstu napisati o tekstu i o sadašnjim izdanjima njihovim.

U Tihonravova Памятници отреченной русской литературы, т. II, 11—17 nalazi se naštampan jedan ruski tekst poslanice Avgara cara k Isusu Hristu. Taj rusko-slovenski tekst niti je tako potpun niti dobar kao ovaj Božidareva zbornika. U njemu je materijal prilično ispremetan; pod gore navedenim imenom dolazi najprije samo priča o ubrusu, a pismo Hristovo dolazi tek poslije priče. Među tim iza priče dolazi jedan dodatak o vrijednosti njenoj, iz koga se vidi koliko se u nju vjerovalo. Među Srbima se, bez sumnje, tako isto u priču vjerovalo, i u tom vjerovanju i treba tražiti uzrok, po kome je taj apokrif došao u štampariju Božidarevu i zauzeo mjesto u zborniku. Naš tekst, na priliku, poslije priče o ubrusu završuje se ovako: **Сја знамена егда видиши и сја имена егда проунтаиши, непобѣдѣнь боудеши въ рати и ѿть кѣсъхъ врагъ избѣаемиъ боудеши, и ѿть напрасиѣ смърти и ѿть страха коштного и ѿть денстка сотонина, и ѿть кѣсакое напасти знаменемъ устнаго и жикотворештаго крѣста ѿграждеми и кѣсьми имени господними .ок. и кѣсьми уюдинни и менскаднимни знаменни прѣславие и устниѣ матери Господа нашего Исуса Христа, емоу же слава въ кѣкы аминь.** Taj isti dio u ruskom se rukopisu ne nalazi tu, nego pred člankom o imenima kao što će se niže naznačiti, a na završetku priče o ubrusu od čega spasava i čuva ta priča ili hartija na kojoj se po svoj prilici nalazila uvijek i slika Hristova na ubrusu kao što se vidi u pomenutom Božidarevom zborniku. Očevидно se hartija s pričom i sa slikom Hristovom na ubrusu morala nositi kao amajlija. Ruski tekst, na priliku, kazuje kako se o Hristu Isusu gospodu našem razrješava svaka muka i nevolja gdje se samo zateče poslanica Hristova, bilo to na putu ili na moru, na ratu ili na parnici, u napasti, u ognju ili u tresavici. Ko je još s nekim formulama i držeći poslanicu na sebi u ime Hristovo, ili je davši onome koga hoće da oprosti nevolje ili bolesti, u ime Hristovo prostio ga, tome je bilo oprošteno, i on se nevolje opraštao. Tu

su još neka imena pominana, i cijela je stvar nešto zbrkana i ne sa svijem razumljiva.

Kako je po netačnim rukopisima poznijega vremena radio, tako je Tihonravov odvojio od ove stvari članke o imenima Boga i Bogorodice koji su u jednoj cjelini s ovijem. U njeга pak je poslanica Avgara cara u početku, a imena su Boga i Bogorodice na kraju knjige, i kako je valda u ruskom rukopisu koji je pred њим bio oboje smiješano u jedno, tako je on i u svoju knjigu metnuo oboje zajedno pod naslov Семьдесятъ именъ Божу. Uz ostalo, dakle, što se publikacijom ovih Božidarevih izdanja dobija za poznaće stare literature, oni nas obavještavaju i o potpunosti teksta i o međusobnoj vezi koju su ove sitne stvari imale u književnosti i u životu srednjega vijeka.

Na pošletku cijela stvar još nije potpuno predana srednjem vijeku. U Rusiji se još i danas štampa slika Hristova na ubrusu, i razumije se prodaje i raznosi po narodu. Preda mnom je knjižica Сказаніе о нерукотворенномъ образѣ Христа Спасителя. Съ приложеніемъ хромотографированнаго изображенія Нерукотвореннаго образа. Санктпетербургъ. Изданіе Редакціи журнала: „Мірској Вѣстникъ“ 1865. На 8-и 7 стр. Napried je slika Hristova, samo glava s malom bradom i dugačkom kosom na ubrusu koji drže dva anđela. Apokrif je štampan sadašnjim načinom i slogom, nešto očišćen od sujevjerica, ali s dodatkom priče o daļoj čudenoj historiji nerukotvorenoga obraza. Struja, dakle, literature srednjega vijeka ne zamire u Rusiji ni poslije tolikih literarnih veličina. Nije u tome boļe ni u nas. Ja imam jedan apokrif štampan u Biogradu 1881 troškom jednog trgovca, o kome ću govoriti kad mi se za to ugodna prilika ukaže, ako mu, to jest, stari original nađem. Ove sitnice pokazuju onu istinu, da se duhovni život narodni razvija po vrlo čudnim i zapletenim zakonima. Vremena dugo žive i sporo umiru!

α.

**Єпистола Ав'гара цара послана Ананіемъ брзоход'цемъ къ
Господу Божу нашему Іу. Христуу.**

Благослови, оубе!

Ав'гарь царь, мѣстный князь едескаго града, оупокласть видѣти те и не отстоупасть Господу Іу. Христуу ижемоу се въ Іеросалимѣ радовати се, рень: слышахомъ оубъ тебе, Господи Боже мой, и е

твонхъ цѣл'вахъ вышыхъ токою, яко ты безъ влѣкованія и безъ
вмѣи исцѣлѣши словомъ единитъ творени, слѣпимъ прозрѣи, глѣ-
химъ слышати и хромимъ хожденіе подаши, и слоукіе испрѣлѣшиши
и прокаженіе оуишлѣши, и длго моуиміе болѣзны исцѣлѣши, и
неустіе доухъ словомъ ѡтгонши и женоу кръкотоунокую приносло-
кениемъ ризъ твоихъ исцѣлѣи еси и мрътвымъ въскрѣлѣшиши. Таковая
слышавомъ ѡ тебе, Господи, и смъсанхъ въ срдци своемъ, яко ты
еси знаемъ Богъ въ Іоуден, ты единъ ѡтъ двою сынъ вожи съшдѣи
съ небесе, и творени такова уюдеса. Да того ради писахъ, молю
ти се, Господи, и мѣли се дѣю, да до мене принти не ѡтреуши се,
да не недоугы еже имамъ исцѣлѣши ми. Нео слышавъ ѡ тебе, Го-
споди боже мой, яко жидоке рѣн'штоутъ на те, и хотеть оубыти те;
иствъ оу мене градъ малъ, нарицаемъ Едесъ, и тѣ докляеть тебѣ и
ѡбѣта на десете. Исцѣлѣти ми се повели, Господи, еже ѡтъ Іеросла-
вима надѣюштаго се на те.

β.

**Отписание Господа нашего Іу. Христа послан'на Аманиемъ
бръзоходцемъ къ Ав'гару царю въ градъ едескы.**

Блаженъ еси, Ав'гаръ царь, и градъ твои Едес; блаженъ еси, Ав'-
гароу царю, яко не видѣв' ме вѣрова къ ме и къ ѡтца моего. Того
ради оуготоваетъ ти се здравіе тѣлоу твоему и спасеніе доуши твои.
Еже въсписав' ми еси принти къ тебѣ, вѣдомо боуди ти, яко посланъ
есмы ѡтъ послава'шаго ме ѡтца да прѣстоуп'номъ изыганіе еже въ
ран потребию; приидомъ небеса съиндохъ и родих' се ѡтъ Маріе дѣ-
вице; сам' се смѣрихъ, да еи възнесъ; злоушени быти хоще, да еи
свокождоу; ѡтца и жлун напоени быти хощтоу, да еи напою чаше
весьмрътнымъ; и трънокъ вѣи'ць хощтоу помести, да еи раздрѣштоу; и
на кръсть хощтоу възити, да еи на небеса въведеоу.

И злеуати Господь Богъ епистолю .з. пѣуати, еже въѡбра-
жен'ни соутъ сице, сказаніе .з. пѣуати въ трехъ лицехъ Богъ знаемъ
естъ, и нареуеть се ѡтъ двою единъ.

γ.

**Юдо ѡ светѣмъ оуброуеъ господны и ѡ кѣрамиди и ѡ
уюдесеъмъ быв'шимъ ѡ ниємъ.**

Принемъ Ав'гаръ царь епистолю господию възрадова се радостію
еликою. Жидоке же рѣн'тахоу на Ісоуса хотеште оубыти его. При-
'ак' же Ав'гаръ царь скорописца иконамъ, и запокъда жмоу нти

скоро къ Иеросалимъ видѣти Исоуса, и написати образъ его на оуброусѣ. И пришѣд'шюу емоу къ Иеросалимъ, и срѣте его Исоуса въ образѣ уловкѣ, и реуе емоу: что тако скоро теуеши, уловкѣе? Онъ же реуе: отъ Ав'гара цара посланъ есмь видѣти Исоуса Назаринина и написати образъ его на оуброусѣ. И отвѣштая реуе емоу Исоусъ: къ съборишти обрѣштешн того въ цр'квы. И авіе къшѣдъ Исоусъ къ съборишти, оууаше народи къ цр'квы. Скорописецъ же къшѣдъ сѣдеше на вратехъ, хотѣше писати образъ лица его на оуброусѣ; трепетны бывъ, и не можаше къзрѣти на лице его, и недооумѣваше се къ себѣ. Видѣвъ же Исоусъ и къзва отъ събора и реуе емоу: къишиди, и даждь ми еже носини отъ Ав'гара цара. И къшѣдъ дасть емоу оуброусъ. И възъмъ отъ него Исоусъ оуброусъ къ роуцѣ скон, и положи на лицу своємъ, и въобрази се образъ лица его на оуброусѣ, яко днѣити се въсьмъ зрештнмъ въ съборѣ. И дасть апостоуѣмъ Ѡадѣю лев'гутьскомоу и послаа его въ Едесъ градъ, идѣже лежаше Ав'гаръ царь зѣло лѣтъ на ѡдрѣ. Ѡаден же скоропослан'никъ понде съ Аманиєю, къзъм'ша образъ господьнъ. Носештиша же има приндоста къ града маринамаго Браполнсоу въ гостиници, и оубоив'ша се съкрнста образъ господьнъ между дѣвма иеранидама. И авіе въ ть уасъ показа се стѣлѣз ѡгнь отъ земли до небесъ. Видѣв'ша же стражише града таковое уюдо възоупнише веліемъ гласомъ, и вѣставъ въ ть уасъ апостоуѣмъ Ѡаден, възъмъ образъ господьнъ, и иде въ пѣть скон. Нарѡди же людсции нзыдоше изъ града и приндоше на мѣсто идѣже стояше стѣлѣз ѡгньны и отъ страха того оубоивше се зѣло, и падоше ниць. Видѣв'ше же въображень образъ господьнъ на иеранидахъ и възъм'ше вынесоме въ градъ, и прославише Бога о выв'шемъ уюдѣ, и отъ страха оумльуаше. Ѡаден же, скоропослан'никъ, пришѣдъ къ вратомъ града едескаго, и затвореноу соуштоу ѡтверзе се нмъ, обрѣтоста вънѣ вратъ уловкѣа нѣкоего храма пльзешта, на колѣнѣхъ. Видѣв'же апостоуѣмъ носешта образъ господьнъ и възоупи къ нѣмоу: апостоле господьнъ, помнлоупи ме. И прикоснѣ се емоу образомъ господьнымъ и въезлоупоу нсцѣлѣхъ хромн, и теуе къ градъ къ матерн своен. Видѣв'ше же граждане таковое уюдо днѣвнѣхоу се, глаголюште: не съли въ сымъ въдовнѣхъ пльзен на колѣноу. Нин глаголахоу: подѡбемъ емоу ест. Онъ же глагола: азъ есмь. И къзвѣстише ѡ немъ Ав'гароу цароу. И призва его въпрашаше: како нсцѣлѣе? Онъ же реуе къ нѣмоу: сѣдештоу ми за вратію града едескаго, и просештоу ми мностинню, нѣвито прикоснѣ се мнѣ и нсцѣлѣхъ ѣкоже мнѣи видѣши. Царь же помнсли къ себѣ, яко Исоусъ ест. И послаа ѡтрокы свое къ срѣтеніе емѣ. Изъшѣд'ше срѣтоста апостола носешта образъ господьнъ.

И приидѣ къ полатоу, идѣже лежаше Ав'гарь царь и приѣтъ късть царемъ съ устыю великою зяло. И положи Фаден апостоль образъ господнь на Ав'гара цара, идѣже лежаше на одрѣ .s. лѣтъ. И акіе къ тѣ уасъ исцѣляъ, и хождаше слакъ Бога. Тогда глагола апостолю Фадену лек'гутьскомоу: что ми подобаетъ творити, да спасѣ се. Апостоль же рече кемоу: крѣсти се, къ нме оца и сына и светаго доуха, и даждь милостиню, и спасени се. И шѣдъ въ Кисарію, и крѣсти его и късь домъ его. Видѣв'ше же народи Ав'гара цара крѣстившася въ кроваше въ Господа нашего Исоуса Христа, и крѣстише се къ нме оца и сына и светаго доуха.

Сіа знамена егда видиши и сіа имена егда проунтаеши, непогжадеи боудеши въ рати и оть вѣсѣхъ врагъ избаваеи боудеши, и оть напрасніе сѣмръти и оть страха коштаного, и оть дѣвства сотонниа, и оть вѣсакое напасти знаменіемъ устынаго и животворештаго крѣста, ограджадеи и вѣсѣми имени господними .об. и вѣсѣми уюдини и неислѣдними знаменіи прѣславніе и устыише матере Господа нашего Исоуса Христа, змоу же слава въ вѣки аминь.

δ.

А се имена господни, унсломъ .об. да еже нхъ имать и носитъ съ собою устыно оть вѣсакоего зла избаваеи боудѣтъ.

Власть. — Сила. — Слово. — Жикоть. — Милость. — Люби. — Моудрость. — О сотивъ. — Пам'дократоръ. — Параклитель. — Скыть. — Трапеза. — Пастиръ. — Ов'уе. — Камень. — Ноуць. — Домъ. — Риза. — Цѣхъ. — Основаніе. — Глава. — Унсть. — Женихъ. — Владыка. — Истина. — Смы уловчѣвскы. — См'манвилъ. — Мауелькъ. — Прѣкоржден'ны. — Месіа. — Царь вышній. — Іусѣсъ. — Хлебъ небесны. — Отць. — Твор'ць. — Славаофъ. — Куріошь. — Светы доухъ. — Милосръдин. — Застоунникъ. — Вождь. — Слыце. — Христось. — Исцѣлитель. — Благооутробны. — Милостинемъ. — Прѣкхуны. — Афанатось. — Създатель. — Агнѣць. — Альъ. — Тел'ць. — Образъ. — Слака. — Азь есьмь. — Іеже есьмь. — Правда. — Истоунникъ. — Оуста исти'на. — Радость. — Мауел'никъ. — Слоонъ. — Іерен. — Пророкъ. — Дверь. — Втуны. — Оправданіе. — Богъ. — Тронца неразделниа. — Царь надъ вѣсѣми зри. —

По что нарече се слово? яко оть оца роди се, яко слово оть зше раждаетъ се, тако и смы оть оца роди се.

По што нарицають се жинотъ? Їмо мрътвыхъ соуштинъ насъ
вскрѣси.

По што нареуе се скятъ? Їмо отъ тѣли насъ прѣзиди.

По што нареуе се трапеза? Їмо имъ его вѣспримаме танинъ.

По што нареуе се пастырь? Їмо насъ насеть.

По што нареуе се ѡб'уе? Їмо ѡ насъ пожреть се, и ѡцѣштение
бысть.

По што нареуе се камень? Да наикниешн тврдож и непоколе-
бимое кѣрн.

По што нареуе се поуть? Їмо тѣмъ къ ѡцоу прѣидохомъ.

По што нареуе се домъ? Їмо жиноу къ нѣмъ.

По што нареуе се риза? Їмо ѡблаую се въ нь крѣстни' се.

По што нареуе се цѣхъ? Їмо къ нѣмъ цѣхтемъ.

По што нареуе се основаніе? Да наикниешн имо всѣхъ носитъ.

По што нарицають се глака? Їмо оудъ его быхъ.

По што нареуе се унсть? Їмо дякоу ме сътвори, и яко храмъ его
быблю.

По што нареуе се жиниъ? Їмо нехъстѣ ме оукрѣси.

По што нарицають се владыка? Да наикниешн, яко рабы его имѣи,
не долзѣють едино имѣ прѣдстави вѣса. Тѣлими нѣмѣи нарицають
се, да наикниеть што ѡ Бозѣ помѣ мало, помѣже соушѣстѣко божіе
нетѣли'но естъ, ты же уловенъ еси тѣлоу съприплетень; велнѣстѣио
его нѣхъстѣ кон'ца. Прѣмоудрость его унсла не имать. Соуд'бы его не
ислѣдован'имѣи и поутьи его истин'имѣи, слакѣштемъ ме прославлѣю реуе
Господѣ; не оубѡ глаголи, нь и вѣшт'имѣи прославлѣимъ Христа, яко
томоу слава и дрѣжѣва, ухъстѣ и поклонѣнїе съ ѡтѣцемъ и светымъ
доухомъ и нѣмѣи и присно, и въ вѣкы вѣкомъ, аминъ.

ε.

А се нѣмѣи прѣсветыи Богородице, унслаомъ об-

Коупниа. — Жъзль. — Корѣнь. — Земля Светла. — Югъ. —
Камень. — Маслина. — Кувотъ. — Прѣстоль. — Дверь. — Стѣнь.
— Мати. — Носило. — Ѡдръ. — Скитънь. — Книга. — Кѣште.
— Дѣка. — Пророуиця. — Царица. — Искрѣмѣх. — Нехъста. —
Сестра. — Врѣтоградъ. — Дѣшн. — Ѡброуем'нѣ. — Ѡблѣнѣ. —
Зреніе. — Нлѣк'тро. — Небо. — Вѣстокъ. — Западь. — Сльице. —
Градъ. — Плин'ѡось. — Мѣсто. — Роуно. — Жѣна. — Блажена
— Марїа. — Пил'данѣса. — Владѣр'нѣѡнѣса. — Кар'дѣѡнѣса. —
Епискѣпѣн. — Кар'дѣѡвластѣуѣса. — Гора господни. — Сѣхъшта неоу

гласима. — Злата кадил'ница. — Прѣвистаа без'моужнаа. — Истин'на Богородица. — Мѣлько Благовон'на. — Цвѣть неоувѣдаеми. — Светлаа светыхъ. — Скрижалъ закѣта. — Раи. — Түмидь. — Кринь. — Из'мир'на. — Хоругви царствѣа. — Прѣстолю хероуким'ски. — Трапеза скетла. — Богопрѣемница. — Истин'ны урътогъ. — Сянь в'тора. Домъ божин. — Жрътьв'никъ. — Роука. — Роугъ въ немъ помазана муро. — Скештен'инухъ жьзль. — Багренница царева. — Тебе ради съ нами Богъ. —

И подобна снмь еликыми снѡ слави прорѡци доухомъ въобразнихъ танин зренихъ прозор'ливъ именоуѡтъ сирѣчь коупниъ шкоже глаголють Моуси: прѣшдь видѣхъ видѣне се великоже уѡ шко горить коупнина и не сьгараетъ жьзль, шкоже рече Исид. Изьдетъ жьзль изъ корѣне исеѡва и цвѣть ѡтъ корѣне прондетъ, Корень. И боудеть корень исеѡвъ и вьстае ѡбладде людин на нь кьзыци оупокають землю скетла Моуси, Моуси раздрѣши сапогъ ногоу твоею. Земля бо, на ниен же ты стонши, земля света ьсть Югъ. Богъ ѡтъ юга прндеть и скетые ѡтъ горы приски'ныи уести. Камень. Откуе се камень ѡтъ горы кромѣ роукъ. Маслина. Азь же шко маслина плодѡжитла въ домѣ божин кѡвотъ вьскрьсны, Господи, въ покои твои; ты и кѡвотъ светые твоее прѣстолю. Видѣхъ Господа Савлафа сѣдешта на прѣстолю вьсоцѣ и прѣвзьнесен'иъ и испльмъ храмъ славы его. Дверь. И рече Господь къ мнѣ: врата си затворена боудѣтъ и не ѡтверзоуѣт се, и никтоже прондетъ скрозѣ ныхъ. И Господь Богъ Исраилекъ вьнидетъ и изьдетъ ниин, и боудѣтъ затворена. Сѡнъ. Прндеть ѡтъ Сѡна вьзумае и ѡтератитъ неустѣе ѡтъ лакѡка. Мати. И ѡткоудѣ мнѣ се да прнде мати Господа моего къ мнѣ. Но снло. Носило сьтвори себѣ царь Соломонъ ѡтъ дрѣвесь ливановѣхъ. Ѣдрь. Се ѡдрь соломонъ шесдесетъ снл'ныхъ ѡкрѣсть его, ѡтъ снл'ныхъ Исраилекъ Скитъкъ. И се роука прострѣта къ мнѣ, и въ ниен скитъкъ книжьнъ и бѣ къ немъ иписано прѣдима и задима. Книга. И боудеть по глаголюхъ снхъ глаголють Господь, шко словеса книги сеи запечатлѣныи емоу же аште дадетъ се хлокъкъ вѣдоуштоу писаниа глаголюште: проути снѡ, и реуеть не могуѡ проуисти запечатлѣн'на ко ьсть книга. Кеште. И посланъ вьсть къ мнѣ единъ ѡтъ серафѣмъ и къ роуцѣ скоен нимъше оугль горешть, егоже кештамин вьзеть ѡтъ ѡл'тарѣ, и космоу се оустомъ монмъ. Дѣвал. Се дѣвалъ въ урѣвъ прнметъ и родить сына, и нарекутъ нме немъ Ем'маноуиаль. Пророуица. И пристоупихъ къ прорѡцици и въ урѣвъ пріеть и роди сына, и рече Господь къ мнѣ: нар'ци нме емоу скоро испроврѣзи иаирасно патин. Царница. Прѣдста царница ѡ десноую тебе въ рнзахъ

По што нарицають се животь? Їко мрътвыхъ соуштинъ насъ въскрѣси.

По што нареуе се скять? Їко отъ тьми насъ прѣтвни.

По што нареуе се трапеза? Їко имъ его въсприемлемъ тинь.

По што нареуе се пастыръ? Їко насъ пасеть.

По што нареуе се ѡв'че? Їко ѡ насъ пожреть се, и ѡцѣштеніе бысть.

По што нареуе се камень? Да навикнешн тврдоѣ и непоколебимое вѣри.

По што нареуе се поуть? Їко тьмъ къ ѡцѣу прѣдохомъ.

По што нареуе се домъ? Їко живѣу къ немъ.

По што нареуе се риза? Їко ѡблаую се въ нь крѣстив' се.

По што нареуе се цвѣтъ? Їко въ немъ цвѣтемъ.

По што нареуе се основаніе? Да навикнешн яко всѣхъ носить.

По што нарицають се глава? Їко оудъ яго быхъ.

По што нареуе се унсть? Їко дѣвоу ме сѣтвори, и яко храмъ его бываю.

По што нареуе се женнхъ? Їко нектѣмъ ме оукрѣси.

По што нарицають се владыка? Да навикнешн, яко рабы его ѡ немн, не довлѣють едино нме прѣдстави всѣхъ. Тьми немн нарицають се, да навикнемъ што ѡ Бозѣ помѣ мало, пониже соуштьство божіе не тѣмъно есть, ты же увовень мси тѣлоу сѣприплетень; величьевию его изътъ кон'ца. Прѣмоудрость его унсла не имать. Соуд'бы его не нследован'ныи и поутн его истин'ны, славештее ме прославляю реуе Господь; не оубѣ глаголи, нь и вѣшт'ми прославляемъ Христа, яко томоу слава и дрѣжка, усть и поклоненіе съ ѡтцемъ и светымъ доухомъ и нынѣ и присно, и въ вѣкы вѣкомъ, аминъ.

ε.

А се имена прѣсветыи Богородице, унслаомъ ѡв-

Кѡупина. — Жьзль. — Корѣнь. — Земля Светла. — Югъ. — Камень. — Маслина. — Кувѣтъ. — Прѣстоль. — Дверь. — Стѣнь. — Матн. — Носило. — Щдрь. — Скитънь. — Кинга. — Клеште. — Дѣл. — Пророуица. — Царица. — Нскрѣпна. — Некѣста. — Сестра. — Врьтоградъ. — Дьшти. — Щброуен'на. — Щблѣнь. — Зреніе. — Наск'тро. — Нево. — Вьстокъ. — Западь. — Сльице. — Градь. — Плин'ѡсь. — Мѣсто. — Роуно. — Жена. — Блаженн — Марія. — Нан'даньса. — Владер'наѡнса. — Кар'дѡнса. — Епискѣпн. — Кар'дѡвастазьса. — Гора господни. — Скѣшта неоу-

гасима. — Злата кадил'ница. — Прѣхистаа без'моужнаа. — Истин'на Богородица. — Мелько Благовон'на. — Цвѣть исоуздаемн. — Светла светыхъ. — Скрижалъ завѣта. — Ран. — Түмидь. — Кринь. — Из'мир'на. — Хоругги царствіа. — Прѣстоль хероуким'ски. — Трапеза светаа. — Богопріемница. — Истин'ны урътогъ. — Сѣнь в'тора. Домъ божин. — Жръть'никъ. — Роука. — Рогъ къ немь помлзана мѣро. — Скештен'инухъ жьзль. — Багреница царека. — Тебе ради съ илми Богъ. —

И подѣбна снмь еликими сію слави прорѣци доухомъ въобразнихъ танин зренихъ прозор'ливъ именоуять сирѣчь коупниъ икоже глаголетъ Моуси: прѣхидь видѣхъ видѣше се великое убо ико горить коупнина и не сѣгараетъ жьзль, икоже рече Исид. Изьдетъ жьзль изъ коръне иесеѡка и цвѣть ѡтъ коръне проидеть, Корень. И боудеть корень иесеѡкъ и вьстаетъ ѡбладае людин на нь изыци оупокають землю светаа Моуси, Моуси раздрѣши сапогъ ногоу твоею. Земля бо, на иен же ты стонши, земляа светаа исть Югъ. Богъ ѡтъ юга проидеть и светыи ѡтъ горы приски'ныи уести. Камень. Отъе се камень ѡтъ горы иромъ роукъ. Маслина. Азь же ико маслина плодѡжита къ домъ божин кѣвотъ въскрьсиы, Господи, къ покои твои; ты и кѣвотъ светыи твоее прѣстоль. Видѣхъ Господа Саваѡфа сѣдеша на прѣстоль вьсоцъ и прѣвзысеси'нъ и испльнъ храмъ славы его. Дѣрь. И рече Господь къ мнѣ: врата си затворена боудѣтъ и не ѡтѣрѣзютъ се, и никтоже проидеть сирозъ ихъ. И Господь Богъ Израилекъ вьидеть и изьдетъ ним, и боудѣтъ затворена. Сѣиъ. Придеть ѡтъ Сѡна къзумае и ѡтѣратитъ неухъстие ѡтъ Іакѡва. Мати. И ѡткоюдъ мнѣ се да прииде мати Господа моего къ мнѣ. Но сила. Носило сътвори себѣ царь Соломонъ ѡтъ дрѣвесь ликанокъхъ. ѡдръ. Се ѡдръ соломонъ шесдесетъ сил'ныхъ ѡкръсть его, ѡтъ сил'ныхъ Израилекъ Свнтъкъ. И се роука прострѣта къ мнѣ, и въ иен свнтъкъ книжнь и къ нь илписано прѣдшиа и задшиа. Книга. И боудеть по глагольхъ сиухъ глаголетъ Господь, ико словеса книги сеи запечатлѣнныи емоу же аште дадѣтъ се улокъкъ въдоуштоу писаниа глаголюште: проути сію, и реуеъ не ногоу проуисти запечатлѣн'на бо исть книга. Кеште. И посланъ бысть къ мнѣ единъ ѡтъ сѣрафѣиъ и къ роуцъ скоен имѣише оугль горешть, егоже каштами възетъ ѡтъ ѡл'тара, и космоу се оустомъ монь. Дѣваа. Се дѣваа въ урѣвъ приниеть и родить сына, и нарекутъ ине иемъ Сь'маноунаа. Пророуица. И пристоупихъ къ прорѣци и въ урѣвъ приеть и роди сына, и рече Господь къ мнѣ: нарци ине емоу скоро испровъзи наі'расно пльни. Царица. Прѣдста царица ѡ десноую тебе въ ризахъ

позлаштенах ѿдъши'на прѣиспѣштена. Искрѣиша. Вѣса ясн добра и порока нѣсть въ тебе, вѣиши, прииди, искрѣиша мои! Невѣста. Грѣди ѿтъ Анѣла, невѣсто, грѣди, приидеши и прондеши ѿтъ лавела вѣры сътъ испапають оустия твои, невѣсто, медь и мѣтко, подь язъкомь твоимь, и воми ризь твоихъ шко воми ливамова. Сестра. Уто оукрашена се ѿши твои, сестро мои. Врѣтоградъ. Врѣтоградъ за-влюеши. Дѣшти. Слыши, дѣшти, и вѣждь, и приклони оухо твою и дѣбоуди люди твою, и домь ѿца твоего и вѣждеиетъ цѣрь добротѣ твою. Оброуеши'на. Послашь вѣсть аггелъ Глѣринль ѿтъ Бога въ градъ гланѣнскы, емоуже нме Назареѣ, къ дѣвѣ и оброуеши'но моужеки емоуже нме Юсѣфъ. Облакъ. Се Господь седитъ на облацѣхъ ль'цѣхъ и приидеть въ Егип'тъ и потресоутъ се роукотворенѣ егип'тѣскаа. Зрѣиѣ. Зрѣхъ видѣнѣ ѿгн'но и свѣтъ его ѿкрѣсть видѣнѣ доугы егда боудеть на облацѣхъ въ дѣнь дѣжда. Илек'тро. И видѣхъ шко видѣнѣ илек'тра видѣнѣ ѿгн'но вѣноу'трѣ его видѣнѣ ѿтъ поиса даже до долоу. Небо. Съ небесе призрѣ Господь видѣти вѣсе сыни уловѣу'скыи. Вѣстокъ. Цѣрствѣа земльнаа понте Бога, вѣспонте Господевн вѣшд'шомъ на небо небесное на вѣстокы. Западъ. Поу'тъ сѣтворите вѣз'шд'шомоу на запады, Господь нме емоу. Сльн'цѣ. Въ сльн'ци положи селѣнѣ свое, и тѣ шко земнѣхъ исходе ѿтъ урѣтога своего. Градъ. Прѣславиша глаголаше се ѿ тебѣ, граде божи. Пли'фосъ. Слые уловѣу', вѣз'ми себѣ пли'тосъ и положи него прѣмо себе, и иплиши въ нѣмь градъ и сѣтвориши ѿ нѣмь ѿгражденѣ. Мѣсто. Шко страшно мѣсто се нѣсть се, нѣ домь божи и сн врата небеснаа. Роуно. Сѣиндетъ шко дѣждь на рѣно, шко капла каплюшѣа на землю. Жѣна. Благословѣаа, ты, въ женахъ, и благо-словѣнь плодь урѣка твоего. Блаженѣ. И блаженѣ вѣровак'шѣа шко боудеть сѣврѣшенѣ глаголам'нымь еи ѿтъ Господа. Марѣа. Не бои се, Марѣе, ѿбръте во благодѣть прѣдъ Господомь, и се зауиши въ урѣкѣхъ и родиши сына, и нареуеши нме емоу Исусъ, и проуаа. И кто оубо по достоинѣню изреуе'тъ аште и тѣмаи нѣмь прѣдставиши тою благороднѣе нже на толнѣкоу высотоу възвышеноу шко и матеръ быти божию. Сѣа естъ Богородица Марѣа, ѿбще вѣсѣхъ христѣанъ при-вѣжнште прѣкаго падѣнѣа възведенѣ херѣвѣмскы прѣстолю прѣкышѣнѣа небесныхъ дѣверѣн. Веселѣ се ѿ нѣи небо, ликѣствѣи тоѣ радн, землѣ! И мы недостоннымъ оустнѣми радѣстною Гаврилово приглашеннѣ р'цѣмь, радѣн се, благодѣтнаа, Господь съ тобою, благословѣннаа, ты въ женахъ, и благословѣнь плодь урѣка твоего, Христосъ Богъ нашъ, емоуже слава и дрѣжка съ ѿцемь и скетымь дѣхѣмь въ непрѣхо-днѣиѣ вѣкы вѣкомь, аминѣ.

Apokrif o Enohu.

OD DOPISNOG ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

*Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 26. siječnja 1884.*

Ruski pisac I. Porfirjev u svojoj knizi *Исторія русской словесности, часть I, Казань 1876*, pobrajajući najglavnija apokrifna djela koja su ušla u kniževnost jugoistočnih Slovena ovo govori o pričama o Enohu: „U crkvenih pisaca prvih vijekova veoma se često spominje apokrifna Knjiga Enoha, u kojoj se navodi basnoslovna legenda o grijehu anđela sa ćerima čovječanskim, koja je bila početak i izvor svakoga zla i razvrata na zemlji; pa se za vrijeme izlažu izmišljena otkrića ili proroštva Enohova o budućem sudu nad svijetom, o nagradama koje su u budućem životu spremjene za pravednike i o kaznama koje očekuju grješnike. Knjiga o Enohu u slovenskom je prijevodu sa svijem nepoznata; ali se u starim rukopisima nalazi nekoliko odlomaka koji pokazuju sadržinu nekih dijelova te knjige. U jednom se odlomku kazuje, kako je Enoh, kad mu je bilo 360 godina, peo se na nebo s anđelima, koji su mu pokazali svu neizrečenu i nedoglednu premudrost božiju, prijesto gospodnji, anđelsko pjevanje i svijeh sedam nebesa. Što je god Enoh vidi, on je sve to zapisao u knjigama koje se zovu tajne knjige Enohove. Kad je on sišao s neba, sakupila su se kod njega sva djeca njegova i svi ljudi, i on je počeo k njima govoriti opće korisne riječi, zapovjedivši svojim sinovima da te knjige u vijek čuvaju. Dokle je Enoh to govorio s ljudima, Bog prostre mrak po zemlji i nastane tama, koja pokrije sve ljude što su stali okolo Enoha; anđeli se jave i dignu Enoha na nebo višnje, gdje ga je Bog postavio pred svoje lice za na vijek. U drugom odlomku pod naslovom *Iz knjiga Enoha pravednoga* Enoh pripovijeda kako je Gospod prije svega postavio vijek tvarni, kako je po tom sazdao sve i na pošjetku čovjeka, kako je radi čovjeka

*

razdijelio vijek na vremena i godine, mjesece, dane i časove i kako je za svršetak vijeka on već odredio sud koji će čovjeku po djelima njegovim suditi. Tada će vremenâ i godinâ nestati, dani se i časovi neće brojati, i biće samo jedan vijek. Osim tih odlomaka po hronografima se još nalaze tri odlomka s imenom Enohovim: 1. О хожденіи солнеуномъ и прехожденіи его; 2. о лунномъ хожденіи, и 3. о созданіи Божіи и глаголюхъ его. Ali svi ti odlomci nemaju neposrednoga srodstva sa etiopskim tekstom priče koji je sada poznat, i u njima je samo kratak izvod iz glave 71—73 toga etiopskog teksta, gdje se govori o okretanju sunca, mjeseca i drugih svjetila nebeskih. Jasno je, da su pisci gore pokazanih odlomaka s imenom Enohovim znali o knizi Enohovoj, ali ne izgleda da su oni čitali samu knigu. Sadržaj svojih članaka vadili su oni iz drugih kniga, u kojima se govorilo o Enohu i knizi njegovoj. Sam tekst knjige Enohove nalazi se i u crkvenih pisaca u odlomcima, ali se sama kniga nije sačuvala ni na jevrejskom ni na grčkom jeziku. Tek godine 1773 našu je u Abisiniji na etiopskom jeziku. Po toj etiopskoj redakciji ona je bila naštampana u latinskom prijevodu u Gfrerevom zborniku *Prophetae veteres pseudepigraphi*. Stuttgart 1840, pag 169—266. Odatle je prevedena na nemački, i izašao je prijevod Hofmanov u Jeni 1833—38 i Dillmanov u Lajpcigu 1852. Francuski prijevod izdao je Migne u svom *Dictionnaire des apocryphes*, tom. I, pag. 298—388^a (str. 237—238).

Učeni istraživač apocrifa Fabricije, kupeći s raznih strana tekstove, izvode ili spomene o apokrifima u njegovom *Codex pseudepigraphicus veteris testamenti* I. 208 i d. (*Editio Hamburgi et Lipsiae* 1713) najviše je takođe nailazio na tragove toga etiopskoga teksta knjige o Enohu. Taj se etiopski tekst odlikuje pričom o grijehu anđela sa kćerima čovječanskim. Osim toga on navodi spomen knjige o Enohu u jevrejskom djelu Zoharu, koje kao da se ne tiče onoga istoga djela koje je danas poznato po etiopskom tekstu, ma da su se učeni izdavaoci tekstova trudili da dokažu da su oba ta djela u stvari jedno isto. Migne u svome *Dictionnaire* (gdje je koje tekstu koje razpravi o ovoj stvari posvećeno dosta strana, 393—514) polazi s istoga gledišta i za stupa isto mišljenje o jedinstvu tako zvanoga etiopskoga teksta.

Ne upuštajući se dalje u razlaganje stvari koje mi možemo sa svijem spokojno ostaviti nauci jevropskoj, mi iznosimo ovdje jedan potpun tekst apokrifa o Enohu. Sporedivši ovaj tekst sa etiopskim

tekstom, koji se sad smatra kao jedini izvor svega što je u apokrifskoj literaturi poznato o Enohu, mi smo došli do mišljenja, da je ovo zaseban i samostalan apokrif o Enohu. srodan s onim što je po etiopskom tekstu poznat, ali od nega kraći, i po planu te sklopu svome različan. Dvije su glavne razlike. U našem tekstu nema nikakva ni najmañeg spomena o grijehu anđela s kćerima čovječanskim i u nemu se priča, kako su dva naročito od Boga poslana anđela ponijela Enoha sa zemlje i nosila ga s jednoga na drugo redom na sedam nebesa, dovedavši ga tada pred Boga, i kako se Enoh približio i predstavio Bogu koji je odmah naredio da se s nega svuče zemaljsko i da se obuče nebesko tijelo. O tome svemu u etiopskom tekstu ništa nema. Te su dvije razlike, među tijem, glavne, i njih radi se ovaj apokrif mora smatrati kao potpuno zasebno djelo, jer od njih zavisi i sav ostali raspored i stilistička kompozicija. Opisane onoga svijeta i pouka sinovima imaju u oba, ali različito i na drugi način. Prvi tekst koji pominje I. Porfirjev kao da je isti s ovijem našim. Može biti da je s ñim jednak i onaj što je o nemu spomen sačuvan u Zoharu. A kao što grčkoga teksta nema za onaj širi apokrif o Enohu koji je sačuvan u etiopskom tekstu, tako ga po svoj prilici, nema ni za apokrifski sklop priče o Enohu koji mi ovdje priopćujemo. Ono što su iz priče o Enohu u svojim zbornicima izdali A. N. Pipin i N. Tihonravov, samo su odlomci ili izvodi, i po ñima je jedva moguće taj apokrif i površno poznati.

Rukopis iz koga smo mi izvadili tekst što se ovdje štampa sad je svojina Narodne Biblioteke u Biogradu i čuva se pod brojem 151. Bio je nekad, kako zapisi na koricama svjedoče, svojina manastira Dobrilovine u Hercegovini. Narodnoj Biblioteci poklonio ga je Božo Bošković trgovac iz Dubrovnika. Ali apokrif o Enohu nije dio toga rukopisa, nego su kvaternioni ili listovi na kojima je on iz nekog drugog rukopisa izvađeni i sa sadašnjim rukopisom u jedno povezani. Ti listovi su u početku, i po novoj paginaciji obilježeni su brojevima 1--24. Na listu 25 počinje pravi rukopis br. 151, i na dnu toga lista zabilježen je kvaternion a. U nemu su besjede svetih otaca, i na kraju opširan i znatan apokrif o Vasiliju Novom, koji, po mom znañu, još nigdje nije izdan, i koji se ja spremam da izdam po jednom drugom starijem rukopisu. Prva 24 lista na kojima je apokrif o Enohu pisana su drukčijom i starijom rukom nego ostalo. U sadašnjem povezu oni su još ispremetani, jer sam ih morao čitati ovako: najprije prvih 8, pa po tom 24, onda

18 i dale redom do kraja 23, a tada tek 17, pa po ovom 9, 10 i 11, gdje se apokrif o Enohu svršava. Na drugoj strani toga lista počinje drugi članak **Въпросъ** что есть съвършено християнство. **Отвѣтъ** же въ скетыхъ отъца нашего Аѳанасиа. Taj se članak svršava na prvoj strani lista 15, a tu počinje nov članak **О** мнискыхъ заповѣдъ прѣподобныхъ отъць, koji se na drugoj strani istoga lista prekida. То је sve u odlomku rukopisa koji је od nekakva drugog zbornika pred rukopis br. 151 metnut i s њим zajedno povezan.

Što se jezika ovoga odlomka tiče, imam da obratim pažnju na не'сохити, оупадохъ, приведе а (mjesto приведе не) оглаши а (mjesto оглаши не), всажемъ. Iz tih se primjera vidi ili da је piscu poznata bila ruska redakcija, ili može biti da је pred sobom imao ruski original. Inače po svima znacima rukopis ne može biti stariji od XVI vijeka.

А се кннгы танны божіе, шваіенія Еноховы.

Въ време оно егда исплани ми се .тѣе. лѣтъ мѣсеца в'торлаго въ идронти днь прѣвхъ къ дому моему единому; оскрѣбихъ се плуа оуина моноа, и поуивахъ на одрѣ моему спе, и извиста ми се два мѣже прѣвелика зело — такою же николаже не видѣхъ на земли; лице юю яко слънце свѣте се, оун юю яко скѣшти горешти; изъ оустъ юю огиъ исходен, оуданіе юю пѣніе разлун'но; а роуцѣ юю яко крмѣ злати — оу главы одра моего, и възваста ме именемъ монимъ. Азь възвѣвѣхъ отъ сына своего, и з идринхъ вѣставъ поклонихъ се нма, и облдохомъ лице мое отъ страха. И рекоста къ мнѣ мѣжа: дръдан, Еноше, не бон се, Господь прѣкту'нын посла ни къ тебѣ, се ты дньсь съ нами възходиши на небеса, глаголы ты синому сконимъ, домлуед'чемъ сконимъ вса иелнка сѣтвореть къ дому твоемъ, и никтоже тебѣ да не иштеть, дон'дѣже възвратитъ те Господь къ нмъ. И послышахъ и изыдохъ, възвяхъ сыны свое Мефусилома и Регима, и повѣдахъ нма иелнка глаголаста къ мнѣ мѣжа. И се. уедѣ мон, не вѣмъ камо гредѣ, или что ме срѣштеть, и нима, уеда мон, не отступанте отъ Бога, прѣдъ лицемъ господнимъ ходите, и сѣд'бм юго храните, и не поклоните се богомъ пестошнимъ, когомъ же не сѣтворише ми небо ми землю, ти погнѣвѣтъ, зекрѣте срдце ваше къ страхъ божин, и нима, уеда мон, никтоже мене не възвсан, дон'дѣ възвратитъ ме Господь къ вамъ.

Въсхожденіе Існохохо на пръвое небо.

И бысть югда глаголахъ сыномъ своимъ, и възваста ме мужа, и възваста ме на крилѣхъ своимъ, и възнесоста ме на пръвое небо, и поставиоста ме тамо, и приведоста ме прѣдъ лице старѣишихъ владыкъ седминыхъ уинокъ, и показаше ми шествіа ихъ, и прѣхожденіа ихъ отъ года до года, и показаше ми .с. аггелъ, и показаше ми тѣ море прѣкелно, боліе моря земльнаго, и аггелы лѣтахъ крилы своимъ; показа ми хранна'ициѣ облака отквѣду же въсходитъ и исходитъ, и показаше ми скрѣвишта смѣж'наа и голот'наа, и аггелы грозныя хранештиныхъ скрѣвишта, и показаше ми скрѣвишта росы, яко масть маслинны, и аггелы хранеште скрѣвишта ихъ, и одѣаніе ихъ яко въсакъ цвѣтъ земльнынъ.

Въсхожденіе второе Існохохо небо.

И поставише ме мужа и възнесоста ме на второе небо, и показаста ми тоу оужинны съблюдеи съда безмѣр'наа, и видѣхъ осожденны плауеште, и глаголахъ мужемъ соуштемъ съ мною: уто ради си мѣунни соутъ, и рекоста ми моужа: си отстоупници господны, не послушаюшти гласа господни, нь своєю волею съвѣстѣша. И жалъ мы ихъ бысть зѣло. И поклонише ми се аггелы и рекоше ми: мужъ божин, да бы ты помолнлъ се о насъ къ Богѣ! И отвѣштахъ къ нимъ: кто есмь азъ, уловѣкъ смъртнъ и да молю се о аггелѣхъ, кто же вѣсть како нѣхъ или уто срететь ме или помолитъ се?!

Въсхожденіе на .г. небо.

И поставиоста ме отъ тоуду мужа, и възнесоста ме на третіе небо, и посадиоста ме по средѣ пороуды, и мѣсто нескъдомо добротою видѣниа. И въсе дръво благоскѣт'но, и въсе плодъ зрель, въсе брашно присно кыпен вседыханно, и уетны рѣкы мнотекзшти тихынны шествіемъ, и въсакъ рѣдъ добръ, раждаюшти на пиштѣ и дръво живнное на мѣстѣ томъ, на немъ же поуиваетъ Богъ югда въсходитъ въ рли, и дръво то нескажемо добротою благово'ства, и дръгое дръво въскри маслинно тоуаше всегда масло плода, и ивѣтъ тоу дръва бес'плод'наа, и въсе дръво благословенио и аггелы хранеште, и по рѣду скѣтлы зѣло и непрѣстаннынъ гласомъ и благымъ пѣниемъ слыжеть господеви по въсе дѣни. И рекохъ: коль благо мѣсто се зѣло! И отвѣштаста къ мнѣ моужа: мѣсто се, Існоше, праведникомъ оуготованно естъ, иже прѣтрьпетъ напастн въ жикотѣ своемъ, и ѡзлобеть дѣше ихъ, и ѡтвратеть оунъ отъ неправ'ды, и сътвореть соудъ праведнымъ дати хлѣвъ ал'чюштинны, и нагы одѣати и покрити ризою, и възденгнати пад'шаа, и помостн обыднинны иже прѣдъ лицемъ

БОЖИМЪ ХОДИТИ, ТОМУ ЕДИННОМУ СЛУЖИТИ; ТЪМЪ БО ЕСТЬ ОУГОТОВАННОЕ МѢСТО СИ КЪ НАСЛѢДІЕ ВЪУ'НОЕ.

И ВЪЗДЕНГНУСТА МЕ ОТЬ ТУДУ МЪЖА, И ВЪЗНЕСОСТА МЕ НА СВѢТРЬ НЕБЕСА, И ПОКАЗАСТА МИ МѢСТО ТОУ СТРАШ'НО ЗЪЛО, ВЪСЕ МЪЖА И МЪУЕНИЕ; НА МѢСТѢ ТОМЪ Т'МА И МЪГЛА, И МѢСТЬ ТЪ СВѢТА НЪ ОГНЬ И ПЛАМЕНЬ, И МРАКЪ НАХОДИТЬ НА МѢСТѢ ТОМЪ СТУДЪНЪ И ЛЕДЪ И ТЪМНИЦА, И АГГЕЛЫН ЛЮТИ НАПРАСКИИ, ПОСЕШТЕ ОРУЖІЕ И МЪУЕШТЕ БЕЗЪ МИЛОСТИ. И РЕКОХЪ; КОЛЬ СТРАШ'НО МѢСТО СЕ ЗЪЛО. И ОТВѢШТАСТА КЪ МИТЪ МЪЖА: МѢСТО СІЕ, ІУНОШЕ, ОУГОТОВАНО ЕСТЬ НЕУЧЪСТНЫМЪ, ТВОРЕШТИНЪ БЕЗЪБОЖ'НА НА ЗЕМЛИ, ИЖЕ ДѢЛАЮТЬ УРОУДЪВАНІА И ОБАВІА И ХВАЛЕТЪ СЕ ДѢЛА СКОНИИ, ИЖЕ ИРЪДЪТЪ ДУШЕ УЛОВЪУЕ ОУАН, ИЖЕ РЪШЕТЪ ИГО ВЕЗЪАШТЕ, ИЖЕ БОГАТЪЮТЪ ИЗЪОБЫДОЮ ОТЬ ИМЪНІА УЮЖДААГО, ИЖЕ МОГЪШТЕ НАКРЪМНИТИ ГЛАДОМЪ МОРЕТЬ ЛА'УЮШТЕЕ, И МОГЪШТЕИ ОДЪАТИ ИАГЪЕ, И СЪКАТЪКОШЕ, ИЖЕ НЕ ПОЗЪМАШЕ ТВОР'ЦА СКОЕГО, НЪ ПОКЛОНИШЕ СЕ БОГОМЪ ПЪСТОШНИМЪ; СІИМЪ ВЪСЕМЪ ОУГОТОВАНОЕ ЕСТЬ МѢСТО СЕ КЪ ДОСТОЯНІЕ ВЪУ'НОЕ.

ВЪСХОЖДЕНІЕ ІУНОХОВО НА Д. НЕБО.

И ВЪЗДЕНГНУСТА МЕ ОТЬ ТОУДОУ МЪЖА, И ВЪЗНЕСОСТА МЕ НА УЕТВРЪТОЕ НЕБО, И ПОКАЗАСТА МИ ВСА ШЪСТЪІА И ХОЖДЕІА И ВЪСЪ ЛЪУЮ СВѢТА И СЛЪНЦА И МЪСЕЦА И РАЗМЪРЫ ИХЪ, ШЪСТЪІЕ ІУЮ; И ВЪДЪХЪ ШЪСТЪІА ІУЮ; СЕД'МОГЪБ'НЪ ИМАТЬ СВѢТЬ СЛЪНЦЕ ПАУЕ МЪСЕЦА И КРУГЪ ІУЮ КОЛЪСНИЦА, НА ИМЕНІДЕ ІУЗДЪТЬ КОЕЖДО ІУЮ ИКО ВЪТРЬ ХОДИТЬ; МѢСТЬ ИМА ПОКОМ И НОШТЬ И ДЪНЬ ХОДЕШТИМА И ВЪЗЕРАШТАЮШТИМА СЕ; УЕТІРЫ ЖЕ СВЪЗЪДЪ ВЕЛИКЪЕ, СВЪШТИ О ДЕСНІЮ КОЛЪСНИЦА СЛЪНЦА, И УЕТІРЫ О ШІЮ ХОДЕШТЕ СЪ СЛЪНЦЕМЪ ВЪСЕГДА; АГГЕЛЫ ХОДЕШТЕИ ПРЪДЪ КОЛЪСНИЦЕЮ СЛЪНЦУНОЮ; ДЪСЪ ЛЕТЕШТЕИ .VI., А .VI. КРЫЛЪ КОЕМЪЖДО АГГЕЛЪ ИЖЕ ИМУЕТЪ КОЛЪСНИЦЪ, ПОСЕШТЕ РОСУ И ДЪНОИ, ИГДА ПОВЕЛИТЬ ГОСПОДЪ СЪИНИТИ НА ЗЕМЛЮ СЪ ЛЪУАМИ СЛЪНЦУ'НЫМИ И НЕСОСТА МЕ МЪЖА КЪ ВЪСТОУЪ СЪ НЕБЕСЕ, И ПОКАЗА МИ ВРАТА ИМЪ ЖЕ ВЪСХОДНІТЬ СЛЪНЦЕ И ПОСТАВЛЕНІМЪ ВРЕМЪНОМЪ И ПООВ'ХОЖДЕНІЕМЪ МЪСЕЦА КЪСЕГО И ПО ЗЪМЛЕНІЮ КЪ ЗДЪЛЖЕНІЮ ДЪНЕКЪ И ИОШТЕИ ШЕСТЬ ВРАТЬ ВЕЛИКЪИИХЪ, ОТЬ ВРАТЬ И ВЕЛНУШЕСТВО ИХЪ РАЗМЪРИИИХЪ. И НЕ МОГОХЪ РАЗЪМЪТИ ВЕЛНУШЕСТВА ИХЪ, И ТЪИИ ИМЪ ЖЕ ВЪСХОДНІТЬ СЛЪНЦЕ И ИДЕТЬ НА ЗАПАДЪ ПРЪВЪИИИ ВРАТИ ИСХОДИТЬ ДЪИИ .ME., ВТОРИИИ ВРАТИ .LE., УЕТВРЪТИИИ ВРАТИ ДЪИЕН .LE., ПЕТИИИ ВРАТИ .LE., ШЕСТЫИИИ ВРАТИ ПО ОУШЪСТЪЪ ВРЕМЪНОМЪ СКОН'УАЮТЬ СЕ ЛЪТА ПО ВЪЗ'ВРАТОМЪ ВРЕМЪНИИИМЪ. И ВЪЗНЕСОСТА МЕ МЪЖА НА ЗАПАДЪ НЕБЕСЪ И ПОКАЗАСТА МИ ВРАТА ШЕСТОРА ВЕЛИКАА ОУВРЪСТА ПО ВЪХОДЪ ВЪСТОУ'НОМЪ И ПРОТНЪЪ ИМЪЖЕ ЗАХОДИТЬ ТЪ СЛЪНЦЕ ВЪСХОДЪ ВЪСТОУИИИИХЪ ВРАТЬ И ПО УИСЪЪ ДЪНЕКНОМЪ, ТАКО ЗАХОДИТЬ ЗАПАДЪИИИ ВРАТЫ; ИГДА ИЗЪДЕТЬ ОТЬ ЗАПАДЪИИИХЪ ВРАТЬ, И ВЪЗЪМЪТЪ УЕТЫРИ АГГЕЛІИ

вѣиць и възносеть Господени, а сльице обратиць колѣсницѣ свою и нзыдеть безъ скѣта, и възложеть на нь паны вѣиць вѣстоумныхъ вратѣ. Се раз'унненіе показаста ми аггела вратѣ нмы же възсхѣднть и нсхѣднть; се врата сѣтвори господь, уасѣберіе и лѣтное складаніе сльицѣ, а лѣи'ное дръгое раз'унненіе показаста ми вѣса шѣствіа него, и вѣсѣхъ обьхожденіи нею указаста ми мужа, и врата нею указаста ми, двонадесете врата къ възтоку вѣунаа, нмыже възхѣднть лѣма по обьумныхъ вѣременѣ, тако и западными врати по ѡбьхѣднть и по унслѣ вѣстоумныхъ вратѣ. Тако захѣднть и запад'ными врати, и сѣрьшлеть лѣто дѣньми тѣд.—ни нзештеннми ходнть къ лѣто сего дѣла, и за ты се реуеть кромѣ небесе и лѣта къ унсло дѣни не прнуетають се, зане прѣмннють се вѣремена лѣтнаа, и негда сконуають запад'наа врата възвращають и ндеть на възтоумне свѣтѣмъ сконнѣ. Тако ходнть вѣрѣг нею ѡколь поѣбно небеси, и колѣсницѣ ею дѣсы летеште, шѣсть крыль коемьждо аггелѣ. Се мѣст раз'унненіе лѣи'ное и по срьдѣ небесеы видѣхъ възоруженіе вое слѣжеште Господени въ тѣмпацѣхъ и ѡргѣнцѣхъ непрѣстаимнмъ гласѣмъ, и насладнхъ се послѣшлѣ.

Къ схожденіе Юнохоко на .с. небо.

И възнесоста ме мужа на петое небо, и видѣхъ тѣ многы вое, и горы видѣніе нхъ яко видѣніе уловѣе и величѣство же нхъ пауе уюдѣсь великнхъ. И възеста ме ѡтѣ тѣдѣ мужа, възнесоста ме на .с. небо, и видѣхъ тѣ седмь уннѣ аггелѣ свѣтлнхъ и славынхъ сѣлѣ, лица нхъ яко сльице влѣстѣннхъ се, и нѣсть разннцѣа лицѣ или обьдрѣжанію, или сѣрѣложеною одежде. Сн строеть нзыуають мнр'ское благоуннне и зѣздное хожденіе и сльи'ное и лѣи'ное аггелы, аггелы, аггелы небесныи сн вѣсежитіе сѣмнрають небесное, строеть же зднокѣден зѣуеніа и сладогласіе и пѣніе и вѣсакѣ хвалѣ славынѣ; ты же аггелы надѣ вѣремены и лѣты, и аггелы нже на рѣкѣхъ и на мѡры, и аггелы нже надѣ плѣд и травою и кипештнми всеми, аггелы и люден вѣсѣхъ и вѣсе жнтіе строеть и нншзѣтѣ прѣдѣ лицемъ го-споднмъ, по срьдѣ нхъ .з. Фнннковѣ, .з. херѣвнмъ и .з. шѣстокрыльцѣ, еднному гласюшѣ къ себѣ и поюшѣ къ себѣ, и нѣсть мошн нспѡдѣнн пѣннѣ нхъ, и веселнть се Господь поѣмноемъ сконнѣ.

Къ схожденіе Юнохоко на .з. небо.

И въздннннвоста ме мужа ѡтѣ тоудѡу и възнесоста ме на .з. небо. И видѣхъ тоу скѣтѣ великѣ и вѣсе ѡгннныи вое бес'плѣтннхъ ар'хлггелѣ и свѣтлое стоиміе ѡстатннн'ское и зѡмѣхъ се и възтѣрѣпѣтахъ. И поставнста ме мужа по срьдѣ нхъ, и глаголюшѣа къ мнѣ: дръздан, Юноше, не вон се. Показаста ми нзѣ далеке Господа сѣдешѣа на

прѣстолаꙗꙗ своємь, и всѣи кон небесныи усты иа степенъ вѣстѣяюще, и поклонихъ се Господеви, и пакы ѡтхождахъ и идехъ на мѣста скои къ радости и веселии и къ свѣтъ безмѣр'нѣ, а славиюи служеште юмъ не ѡтступаютъ и къ мошти ни ѡтходить дѣлю стоеште прѣдъ лицемъ Господнимъ, и твореште колю его, и всѣи кон херувимсци и серафимсци окръсть прѣстола яго не отступаютъ, а шестокрилицѣ покриваютъ прѣстола яго, и поюште прѣдъ лицемъ господнимъ, и вьнегда видѣхъ всѣа, ѡтидоста ѡтъ мене мѣжа, и к томъ не видѣхъ ю. И оставише ме единого на кон'ци небъ, и възбохъ се и падохъ на лицѣ моемъ. И посла Господь единого ѡтъ славыиныхъ своихъ къ мнѣ Гавриила, и рече ми: дръзан, Юшоше, не кон се кониъ, понди мною, и стани прѣдъ лицемъ Господнимъ въ вѣкы. И рекохъ къ немъ: оубы мнѣ, Господи мон, ѡтступи дѣша мои из' мене ѡтъ страха, възовы къ мнѣ мѣжа привед'ша ме до мѣста сего, зане темъ оуповдхъ и съ темъ идъ прѣдъ лице господне. И възвхти ме Гаврииль, якоже възвхштаемъ листъ вѣтрѡмъ, и възеть ме, и постави ме прѣдъ лицемъ господнимъ, и падѡхъ ниць, и не могохъ видѣти Господа Бога, и поклонихъ се Господеви, и глагола Господь Богъ Михаилови: понми Юмохъ, и свѣтъци яго и съ земляиныхъ, и помази яго мѣсломъ благоимъ, и облѣци въ ризы славыи. И свѣтъе ме Михаилъ съ ризъ монхъ, и помаза ме мѣлоомъ благоимъ. И видѣне масла того пауе свѣта великаго, и масть яго яко роса благод, и кони яго яко измир'на, и яко дѣхъ слыиунѣа блистающѣи се. И съгледахъ съматрае се самъ, и быхъ и яко единыи славыиныхъ, и не вѣше различѣа. И ѡтнде страхъ и трепеть ѡтъ мене, и господь оусты сконми възва ме, и рече: дръзан, Юшоше, не кон се, стани прѣдъ лицемъ монимъ въ вѣкы. И приведе ме Михаилъ архистратигъ господень прѣдъ лице божие. Исквси Господь слоугы свое, и рече къ нимъ: да вѣстѣинтъ Юмохъ стоити прѣдъ лицемъ монимъ въ вѣкы. И поклонише се славыи господны, и рекоше да вѣстѣинтъ. И възва Господь Кретила, единого ѡтъ др'хаггелъ своихъ, иже мѣдръ написе всѣа дѣла господня. И рече Господь Кретиловы: възмы книгъ ѡтъ хранильницъ, и выдаждь трѣсть Юмоховы, и рогаголы емоу книги. И оускоры Кретиль и принесе къ мнѣ книги изѡштренныи измѣр'немъ, и выдасть ми трѣсть из рѣкы свое. И вѣ глаголе ми всѣа дѣла. И вьсть и земля и море и всѣхъ стѣхъ шьствѣа и житѣа и вѣремена лѣтъ и дѣнь шьствѣа и измѣненѣа и заповѣденъ повъзвѣне. И повѣда ми Кретиль .л. дѣни и .л. мошти, и не прѣмьлкоше оуста яго глаголюште. И азъ не поубхъ .л. дѣни и .л. мошти пише всѣа знамена. И яко конуахъ, и написахъ .тѣ. книгъ. И възва ме господь, и постави ме ѡ швю себе

близъ Гавриила И поклонихъ се Господеки. И глагола къ мнѣ: велико
 же видѣ, Енноше, стосиша и ходеша и съкрьшениа мною, азъ
 възвѣстѣ тебе прѣжде даже стасте. Испрѣва велика же сътворихъ
 отъ небытіа къ бытію и отъ невидимыхъ къ видѣнію ии аггеломъ
 чонныи не повѣдахъ танины мое, ни възвѣстнихъ нмы танин, ни устан-
 лениа ихъ, ни мое без'коньунныи и неразоумныи раз'мышлше твары.
 И отъкрыдохъ скѣтъ. Азъ же посрѣдѣ свѣта яко единыи невидимыхъ
 проиждяхъ, якоже издыти слыще отъ вѣстока на запады; помыслихъ
 же поставити основаніа и сътворити тварь видимы. Повелехъ въ пре-
 исподнихъ да изыдетъ Идонъ прѣвеликъ, заѣ нмы въ урѣвѣ ка-
 мыка прѣвеликаго. И рекохъ къ нмѣмъ: раздрюши се, Идонъ, и буди
 видимо раждаемо ис-тебѣ. И раздрюши се. Изыде изъ него камникъ
 великын и тамо носеша въсю тварь, юже азъ въсхотѣхъ сътворити,
 и видѣхъ яко благо. И поставыхъ и прѣстоль себе, и сѣдѣ на нмѣмъ.
 Скѣтovy глаголахъ: възидиты къше, и оутѣрди се и боуди осно-
 ваніа къшнныи. И нѣсть прѣвышшии свѣта, ино инутоже. И видѣхъ
 въсклоникъ се отъ прѣстола моего. Възвахъ въ прѣиспод'имыхъ второе.
 И рекохъ да изыдетъ отъ невидимыхъ въ твердыи едино видимо.
 И изиде Арухъсъ твердо и теж'ко и уър'но зълѣ. И видѣхъ яко лѣпо.
 И рекохъ къ нмѣмъ: сынни ты долу, и зтверди се. И бысть основаніе
 инжнныи. И нѣсть поды тьмою инутоже. Обыкъ же истера скѣтѣмъ,
 оутѣлстихъ и прострѣхъ крѣхъ т'мы пѣть воды. И оутѣрдыихъ камене
 велико, колиа же бездынныи повелехъ ис'сохнзти на соуши; на
 рекахъ же оупадокъ бездыи и мѣрѣ съберакъ на единомъ мѣстѣ,
 свезде игѣмъ, и дахъ по срѣдѣ землии и мѣре прѣдѣлъ вѣтви, и не
 прѣтргнеть се отъ воды. тверды же въдроузыихъ и основлахъ коды
 врѣхъ; къ вѣтви же коемъ небесныхъ образовахъ слыще отъ свѣта
 великаго, поставихъ на небестѣхъ да скѣтитъ по земли; отъ каменіа
 оусткннѣхъ огнь великын, и отъ каменіа сътвориихъ кое беспальтиныхъ,
 и въсе кое зѣтнныи и херувимыи и серафимыи и офаннимъ въсекохъ отъ
 огня. Землии же повелехъ възрасти дръва въсакаа и горы въсокъмы,
 и въсакъ тракъ и въсако съме съемо прѣжде даже не сътворихъ дѣшъ
 живштинныхъ и ништѣ нмы зготовныхъ: мѣрѣ же повелехъ възрастити
 и породити свое рыбы, въсакъ гадъ лажешти по землии и зѣтры и
 скоти, и въсакъ птицѣ перушты. И югда скончухъ въсе, поведахъ моеи
 издрости сътворити ми уловѣка. Ныиа же, Енноше, велика ти сказахъ
 і велика видѣ на землии и велика написа въ книгахъ сыихъ прѣмоу-
 дростию моею оухытрннѣхъ все сътворити сътворнѣхъ отъ къшнныхъ и
 со инжнннѣхъ. Нѣсть те скѣтнаника; азъ самъ вѣтви и иерзкоткор'нѣ,
 і мнслъ моя скѣтнаникъ нѣсть, и слѣкѣ мое дѣло нѣсть, и оун мон

свгледяють вьсе. Аште призырлю на вьсе, то стоить, аште ли же откращтоу се, то вьсе потребыть се. Положи змы свои. Юшоше, и познани глаголюштаго тебе, и възмы книги иже написа. И даю ти Семна аггела и Расзнала и възведшаго къ мнѣ. И съинди на землю, и скажи сыномъ своимъ велика глаголахъ къ тебѣ и велика видѣ отъ нижняго небеси и до прѣстола моего. Вьса воинства азъ сътворихъ; мѣсть противлен се мнѣ, мнѣ не покараен се. Вьси покарають се моему единовластию, работаютъ моеи власти. Дан же имъ книги рѣкописаниа твоего, уедомъ уеда и оужиниомъ оужинику и родѣ въ родѣ яко ходатаи, Юшоше, моего воеводы Михаила, злие рѣкописаніе твое и роукописаніе отъць твоихъ, Адама и Сита не потребитъ се до вька послѣдшаго, яко азъ заповѣдахъ аггеломъ моимъ Шрыоухъ и Маріоухъ, якоже поставихъ на земли хар'тїю, и повелѣхати временомъ да съиде'детъ и рѣкописаніе отъць твоихъ да съедеть,¹ да не погыбнетъ въ потомъ иже азъ сътвори въ родѣ твоимъ. Азъ бо съвѣмъ злобу улокую, яко не помесуть вѣр'ма иже възденгохъ имъ, ни стюють сѣмена, иже дахъ имъ, въ отьрьгоше вѣр'ме мои, и вѣр'ме ны въспринимуть, и въсѣють сѣмена пустош'наа, и покловетъ се богомъ светлымъ и отрывуть мое единство, и вьса земля съгрозитъ се неправдаа обыдаи и прѣлюбоднствын и идолослуженин. Тогда и азъ наведу потоу на землю, и земля съкрушитъ се въ тиение велико. И отсаклю мужа праведнаа съ вьсемъ домомъ его, иже сътворитъ по воли моеи. И отъ сѣмене ихъ вьстанеть родѣ ны посады много и неситъ зла. Тогда възведе родѣ твоѣ иметъ се книги рѣкописаниа твоего и отъць твоихъ, имъ же страже земли, и покажетъ е мужемъ вѣр'нымъ, и скажутъ родѣ томъ и прославеть въ послѣд'къ нае иже вѣр'ие. Ныма же, Юшоше, даю ти роуки прѣжднию .л. дѣни сътвориши въ домѣ твоемъ, глаголи сыномъ своимъ, вьсе иже есть хранен срьдце свое; да проутѣтъ и разумѣють, яко ижесть Бога развѣ мене и по .л. дѣни, азъ послию аггелы мое по тебѣ, и възмуть те отъ земли и отъ сыновъ твоихъ, велико по воли моеи.

Позуеніе Юшохоко къ сыномъ своимъ.

Азъ бо пиштенъ ясмь отъ усть господн дѣньхъ къ камь глаголати камь велико иесть и велико боудеть до дѣне соуд'наго, и ныма, уеда мои, не отъ оустъ своихъ вѣштаю камь дѣньсь, нь отъ оустъ господн, вы же оубо слышасте глаголы мое изъ оустъ моихъ, азъ же слышахъ глаголы господни яко гроу великъ неврѣстаннымъ мѣте-

¹ Ovo je bez sumnje pogriješka mjesto съидеть.

и емь облакъ, азъ же видѣхъ обѣти господнѣ без'мѣрно и без'приклад'но, и моу же исть кон'ца. И нынѣ словеса мои слышите всѣхъ ѿ царя земляниомъ конзинниомъ и бѣдно стати и прѣдъ лицемъ царя земляниаго страшно и бѣдно исть, заиме колки царева смърть, и колки исть царева животь или знои великы. И възва Господь единого ѿ аггелъ старшиаго грозѣ, и постаки оу мене, и видѣние аггела того снѣгъ, а рѣчь емъ ледь, и встѣди лице мое, заиме не трѣпѣхъ знои великаго и страха ѿного. П тако глагола Господь къ мнѣ оубо, уеда мои, азъ вса вѣмъ ѿтъ оустъ господнѣ. Око оун мои видѣста ѿтъ здуела и до кон'ца и ѿблудна жнаништа и тѣуносмы и громныи. И оуказахше ми аггелы ключю хранители и ихъ. Азъ видѣхъ скрѣвишта снѣж'на и голотма, и въсходъ юдуже въсходеть въ мѣрѣ, оузою възносеть се и оузою и спвштють се, да не тешкою шрѣстїю сдѣргивтъ облакы и погубеть еже на земли и въздоухъ и студнѣ. Азъ съгледахъ на время како ключю южинци ихъ наплывють облакы и не истыштакють се скрѣвишта, азъ видѣхъ вѣтрныи ложнице, како ключуары ихъ носеть прѣвесн и мѣры, прѣвое же вълагла въ прѣвесы, второе же въ мѣрѣ, и мѣрою испвштють на всѣхъ землю, да не тежкыиы дыханіемъ землю въсколѣкють. Ѿтъ тоудоу сведень быхъ на мѣсто соудное, и видѣхъ адъ ѿтереть и оужинци и соудъ без'мѣр'нѣ, и видѣхъ ключуиыи страже адовиы, стоимте оу прѣкыи кратъ яко аспиди великыи; лица ихъ яко сѣшта потьхлѣ, яко племе по-мрдуемное, оуеса ихъ и зоубы ихъ обмаженны и до прѣсен ихъ. И видѣхъ въздѣхноухъ и плакахъ се о погыбелы неустыивныхъ, и рекохъ въ срдци моемъ: блаженъ иже не родиль се, и родники се не съгрѣшии прѣдъ Богомъ, да бы не приняль на мѣсто се, не бы понесль мѣр'на сего. И глаголахъ въ лицехъ: леп'ше да быхъ не видель вась и да племени моего да не приндѣтъ къ вамъ.

Въсхожденіе въ ран Юмохоко праведныхъ.

И видѣхъ тоу мѣсто благословенно, и вса тварь благословенна, и къси живоуштен тоу въ радости и въ веселии без'мѣр'нѣ въ жизнии вѣунои. Тогда глагола: Уеда мои, и нынѣ глаголю вамъ: блаженъ иже контъ се Бога прислужникыи. И вы, уеда мои, вунте се дары приносити Господеки, да жизнью пожнете; блаженъ иже соудити праведно соудъ и сиротъ и въдовици и въсакому ѿбыдномуъ поможеть, илга ѿдѣлати ризею, ал'уиомуъ данте хлѣбъ; блаженъ иже възвратитъ се ѿтъ пѣти прѣвѣтнѣа и ходитъ путемъ правыиымъ; блаженъ съавы стмена правед'на, яко пожнеть е седморицею; блаженъ къ нем'же исть истинна, да глаголетъ истини ближнѣемъ; блаженъ иже оустехъ его и кротость; блаженъ иже разоумѣеть дѣла

господина и прославить Господа Бога. Се, уеда моя, користвоуема на земли и промѣтлема изъ написахъ оть Господа Бога змыи и лѣто. Все складохъ, и ѿ лѣтѣхъ раз'у'тохъ уасъ, и уаси размырихъ и исписахъ, и все обрѣте размыство. Лѣто лѣта уьстиенъ есть, а днь дьмен, а уасъ уасъ уьстиенъ есть; такожде и уловѣкъ уловѣкъ уьстиенъ есть, ѿвы нмѣни ради многоа, ово милости ради срьдуные, ѿво же разоума дела и хытлости и млыуаня езика и оустивъ. Исть бо никтоже боли боештаго се Бога; слав'ны боудоуѣ въ вѣкы. Господь роукама сконма сътвори уловѣкъ, и оуподобы лице своемъ. Мала и велика сътворилъ есть Господь Богъ; оукаренъ лице уловѣкоу, оукарлетъ лице господиѣ; гивѣкъ господиѣ и соудъ великъ иже плаетъ на лице уловѣкоу. Блаженъ иже оставитъ срьдце свое на такового уловѣка, яко помошти сьднимъ и подети съкръшенна; иже множитъ скьтн'ини прѣдъ лицемъ господимъ, то умножитъ господь хранн'инице ихъ. Не трѣбоуетъ Господь Богъ хлѣба ни свѣтъ, ни брашна ни говеда, нь тьмъ искоушаеть срьдце уловѣкоу. Азь бо каиъ се каиъ, уеда моя, яко прѣжде даже не бысть уловѣкъ, мѣсто соудное оуготова се емъ, и мѣрло и ставило, къ ижеже искоушенъ вьдетъ уловѣкъ, и тамо прѣжде оуготованно есть. Азь же дѣло всякого уловѣка въ спасеніе полагажъ. Мыни оубо, уеда моя, къ трѣпныи и къ кротости прѣбудете уисло дьни вашнхъ, да бесконьунныи вѣкъ наследуете боудоуштин; всяка рама и всяка иеза и знои, ни словѣ зло ниждеть на вы; Господа Бога ради трѣпѣте е, а могошти вьзданиа вьздати не вьзданте искрѣнимъ, зане Господь вьзде есть каиъ еже боудеть мьстникъ въ днь соудъ великаго, злато ни сребро погьвѣнн брата дѣла да принме скрѣвниште неѿскьдно въ днь соудны. Сиротѣ и вьдовници прострыте рѣкы ваше и протнѣкъ силѣ помозите вѣд'номъ, и тако срьштете мьзду вашъ въ днь сьд'мыи. За оутра и поледне и кеуеръ и дне добро есть ходити въ домъ божин и славити твор'ца всѣхъ. Блаженъ иже ѿтврѣзаетъ срьдце свое и оуста на хвала гоподню. Проклетъ иже ѿтврѣзаетъ оуста своа на зкорѣнне искрѣнимъ своимъ; блаженъ иже славенъ вса дѣла господина. Проклетъ иже оукарлетъ тварь господню. Блаженъ иже сыгледае троудъ рѣкы своею. Проклетъ иже гледае потрѣвѣнн трѣды тьждые. Блаженъ хранен основанн ѿтць сконхъ. Проклетъ иже расказаеть оуставъ и прѣдѣлы ѿтць сконхъ. Блаженъ съходен и своден въ миръ. Проклетъ разарен мирюшнее. Блаженъ глаголенъ миръ, и есть иемъ миръ. Все сіе въ мѣрнахъ и въ книгахъ изьѿблаетъ се въ днь соудъ великаго. И мыни, оубо уеда, съхраните срьдца ваша ѿ всякого испракдіа, да ставило свѣта наследуете въ вѣкы. Не р'чѣте, уеда моя, яко ѿтць

нашь съ Богомъ есть, и оумолить за ны отъ грѣхъ. Видите, како азъ къса дела написью въсакого уловъка. Никтоже можетъ расказати моего роуконислиа, занеже Господь все видить. И мына, оубо, уеда моя, кльчшите въсе глаголы оустъ отъца вашего, да въздетъ къ вамъ въ достоианіе покоя, и кингы вже дахъ вамъ отъ Бога, не полтите ихъ въсемъ хотештинмъ скажите а, не глаголы оувѣдають дела божиа. Се бо, уеда моя, приближи се днь рока моего, време видить идреуеное отъ Господа Бога аггелы идъшти, и съ мною стоеть на лицѣ ми. И азъ на небо вышнее оутрѣ кызыдъ въ вѣтвное мое достоианіе. Сего ради заповѣдаю вамъ, уеда моя, да сътворите благо-словеніе прѣдъ лицемъ господнимъ.

Откышта Мефъсанломъ отъцъ своимъ Ісѣоухъ; что годъ что оунид тронимъ, отъуе, да сътворишь брашна прѣдъ лице твое, да благословиши храмн наше и сыны свое, и къса домауед'ца твою, и прославиши люди твою, и тако по томъ отидеши. Реус Ісѣоухъ сымови своимъ: слыши, уеда мое, отъ дне тогѣ ягда помаза ме Господь масломъ салмы свое, отъ толь не бысть брашно въ мнѣ, ни хотеть ми се землянаго брашна; нь зокы братію свою и вса домауед'ца наша, и стар'це людскы, да глаголю съ ними, и отидѣ.

И оускоры Мефъсанломъ, възва братію свою Регина и Рина и Азы-хана и Хер'имона, и стар'це людскы, и късе приведе прѣдъ лице отца своего Ісѣоуха. П благословы ихъ, и реус къ мынымъ: послушанте, уеда, въ днѣ отъца нашего Адама, и сынде Господь Богъ, посѣти юю и въсоу тварь свою, вже сътвори самъ, и призка Господь Богъ късе скоти земляны, и късе зкты и вса утворомога, и въславъ годъ землянын, и все птицы парештее, и приведе а прѣдъ лице отъца нашего Адама, и нареус имена въсемъ движущинмъ се по земли, и покоры Богъ Адамъ все съитее въ мнѣшество в'торое, и оглаши а на все повинованіе и на послушаніе уловъкъ все. Господь бо сътвори уловъка властела въсемъ стежанію своимъ; о семь не въздетъ съда въсакон души живе, нь уловъчен юдинион, а душамъ скотамъ въ вѣцѣ велицѣмъ юдино мѣсто есть и кошаръ юдинъ. не за-твори бо се въсака душа животнаа, юже сътвори Господь до съда великаго, все же душе охлекѣтають уловъка, иже заъ пасеть днѣш скотию незаконить свою душу а приведи трѣбзють уистинхъ скотъ, исцѣлеть свою душу, и приносен жртыкъ отъ уистыхъ птицъ, исцѣ-леть свою доушоу; дѣен пакосты души уловъчун, пакостить своен ушн, и несть юмъ исцѣленіа въ вѣкы, къ рдн уловъка въсады, не оскздеть съда яго въ вѣкы. Мына, уеда моя, храните се отъ въса-лого неправед'наго ягоже възимаюнде Господь, паус же отъ въсаковы

души живы, якоже просить улокъкъ души своен ѿтъ Господя, тако да сѣтворитъ въсклон души живен, да не въ вѣцѣ велицѣмь. Многаа хранилишта оуготова, храмы стѣло добры и хранины злы беза унсла. Блаженъ иже въ благыѣ дому ѿходитъ; блаженъ иже въ трапѣзини своемъ принесеть даръ прѣдъ лице господнѣ, яко обрѣштеть ѿданиѣ грѣхонъ улокъкъ, иегда дастъ вѣрменѣ рока ѿтъ оустъ своихъ принесити дары прѣдъ лице господнѣ, тако сѣтвориѣ то ѿбрѣштеть поканиѣ ѿданию; аште ли же минеть вѣрме маревенное, възвратитъ глаголь скон, покланиѣ въспринметъ иегда покренеть нага и алу'ному' дастъ хлѣвъ, обрѣштеть оданиѣ; аште ли порѣш'теть срьдце иего, то погублениѣ сѣтворы оданию мностинны; аште ли иегда насититъ се и прѣзор'ствитъ, тогда погубити въсе благодѣаниѣ свое и не ѿбрѣштеть, занѣ мръзитъ Господевн въскль мужъ прѣзор'ливъ.

И бысть иегда глаголаше Юсифъ сынѣмъ своимъ и кнезѣмъ людскимъ, и слышаше въси людѣ и въси ближнимъ иего яко зоветь Господь Богъ Юсифа. Съвѣшташе въси глаголюште: идѣмъ, цѣлывимъ Юсифа. И сыниде до уетныи тисыште мужин, и приндоше до мѣста Азухама, идѣже бѣше Юсифъ и сынѣмъ иего. И старци людсции цѣловаше Юсифа, глаголюште: Благословенъ ты Господевн царь прѣквѣ'номъ, и мыма благослови людн своѣ, и прослави ны прѣдъ лицемъ господнымъ, яко извѣра те Господь, и постави ѿтетели грѣхонъ нашихъ, и реуе Юсифъ къ всѣмъ людемъ: слышите, уеда мои, прѣжде даже не ста въса теарь, Господь постави въкъ теар'ного, по томъ сѣтвори въса теарь свою виднмю и невиднмю, и по томъ сзда улокъкъ въ образъ своен, и кължн иемъ оун видѣти и оуши слышати, и срьдце съмышлати, и оумъ съвѣтовати. Тогда раздрѣши Господь въкъ улокъкъ ради, и раздѣлѣи ны вѣрменѣ и лѣта и мѣсеце и уасы, да раз'мышлѣмъ улокъкъ вѣрменѣ прѣмени и кон'ца, и науело лѣтъ и кон'ца и дѣни и уасы, да у'теть своеѣ жизни сѣмрѣть. Иегда же скон'уаетъ се теарь, юже сѣтвори Господь и въскль улокъкъ идеть на соудъ великы господнѣ, тогда вѣрменѣ погубнѣтъ, и лѣтъ къ томъ не будеть, ни мѣсеца, ни дѣни, и уасы къ томъ не боудѣтъ ни поутѣтъ се, нь станеть въкъ иедимъ бесконь'нымъ. И въси правединци прикоупеть се вѣцѣ велицѣмь, и въкъ и въкъ прикоупитъ се правединцѣхъ, и боудѣтъ вѣунымъ иетлѣнимъ, и къ томъ не боудеть тредѣ въ нынхъ ни болѣзнымъ ни скръбы, ни уадиѣ иужда ни моштин ни т'мы, нь свѣтъ великы бесконь'нымъ и иерзоринымъ, и раи великымъ боудеть имъ покрѣвъ и жилиште вѣуное, а безакѣни бык'шихъ на земли не понесуть; инз'споуститъ Господь погублениѣ великое на землю, и погубнѣтъ въсе сѣставлениѣ земельное. Вътъмъ бо азъ, яко

съ въ метежи скончуетъ се и погыметъ, ино и брать мой съхранитъ се въ днь онь всажень и отъ племенъ яго и слынце. И ныма, уеда мой, съхраните дше вше отъ всякое несправды, велика възне-
навнде Господь.

Вънегда беседоваше Юсѡхъ людемъ, пвсти Господь мракъ на землю, и вьсть т'ма, покры все мзжн стоеште съ Юсѡхѡмъ.

И оускорнише аггелы и възв'ше Юсѡха, и възнесоме яго на небо кышине. И приеть его, и постави прѣдъ лицемъ своимъ въ вькы. И отстѣпн т'ма отъ земли, и вьсть свѣтъ, и видѣше вси людие, и не рзюумѣше како възеть Юсѡхъ, и прославнише Бога; придоме къ храмы свое иже видѣше такока, Богъ нашему слава въ вькы амниъ.

Прича о Антихристу.

OD DOPIISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

Predano u sjednici filologiĉko-historiĉkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 26. sieĉnja 1884.

U „Starinama IX“, str. 62 pod 2 opisan je rukopis Narodne Biblioteke u Biogradu br. 273 i iz ņega je tamo Ńtampan Ńetopisac, koji se nalazi na listovima 143—160 sadašnje paginacije ņegove. Imajući namjeru da u ovoj kniži „Starina“ predamo javnosti druga dva dijela istoga rukopisa, i predavši na drugom mjestu ranije javnosti druge neke ĉlanke istoga rukopisa, kazaćemo ovdje cijelu sadržinu toga zanimljivoga zbornika, Ńto pri prvom pomenu i opisu u „Starinama IX“ nije bilo uĉiņeno.

Sad je u poĉetku (jer pravoga poĉetka nema) Katavasija, razne crkvene pjesme i molitve. To traje na listu 1—78. Od toga lista u naprijed nalaze se ovi ĉlanci:

1. L. 79a. Ѧ десетехъ аггелехъ (Ńtampano u mojoj kniži „Примери књижевности и језика старога и српско-словенскога, Београд 1877, str. 518);

2. L. 81a. Се вждь како се лѣна мензе;

3. L. 82a. Сказаніе къ мѣсецехъ како подобаетъ праздновати светіе изабраніе;

4. L. 89b. Слово за помысль уловекѡмъ (Pouka monasima da ne riješe; nesvršeno);

5. L. 92. Коледа .з.-нимь дьнемь (štampano u mojoj gore pomenutoj knizi „Primjerima“, str. 519);

6. L. 96a. Громоникъ ѿт скоу'улиа въ вѣторемь оугатаниѣ ѿт книгин оугатаниѣ имуть извѣданиѣ ѿт Нракиа цара и ѿт звѣздуютьца, ксть во тако ѿт Априла до Марѣа (pomenuto i po drugom rukopisu štampano u gore pomenutoj mojoj knizi „Primjerima“, str. 524);

7. L. 112a. Слоко ѿ послѣднимь кѣцѣ, како родить се Ам'тихристь;

8. L. 137b. Сказаниѣ слоко ѿ прѣпрѣниѣ диаколь съ господемь нашнимь Ісоусь-Христомь;

9. L. 143a, Мауело лѣтописьць въ крат'це (štampano u „Staripama IX“, 77—82);

10. L. 164a. А се уисла кажеть (Brojevi);

11. L. 165b. А се колнико ксть лѣтъ ѿт създаниа кѣка до скоу'улиа;

12. L. 168a. Повѣждь ми како соуть уѣстн кызкомь: фругъ львь, itd.

13. L. 171a. Сказаниѣ ѿт бытиа. Глаголы Христовы. Poznata pitanja i odgovori.

Tijem se na listu 195 svršuje ovaj članak i rukopis.

Ovdje se najprije priopćuje priča o Antihristu, koja je pomenuta pod 7. U zbornicima gdje su do sad izdavane ovake stvari ja je nijesam našao, a ne sumnjam da će i stil i sklop nen interesovati prijatele ovakih stvari u staroj našoj kniževnosti. Ona ide u dobro poznat i mnogim varijantima bogat literarni krug srednjovjekovnih priča o posljednjem vijeku, koje su toliko zanimale srednjovjekovnu publiku.

Слоко о послѣднимь кѣцѣ како родить се Ам'тихристь.

Царьствують царіе .е. лѣтъ.

Іѹдинь царьствуюеть .е. лѣтъ.

И дръгы царьствуюеть .ф. лѣтъ.

И третн царьствуюеть .з. лѣтъ.

А уствѣрты .з. лѣтъ царьствуюеть.

И пяти царьствуюеть .ф. лѣтъ, и тли царь змреть.

И царица емѣ бѣдеть носешти къ урѣкѣ.

И тогда приндѣтъ исполнии и испѣреть дѣтншта ис урѣка матере его, и жико бѣдеть, и мауеть царьствовати земан .е. лѣтъ.

И въ того лета земля плода не сътворитъ, нъ тую юу'минь. И ты царь змреть.

И девица научитъ царствовать .е. лять по земли. И тогда приндѣть п'тица красна, яко инутоже будетъ краснѣше ѿ на свѣте сѣмь. И научитъ пяти въслышныи языки, гласи скотьскыми и уловчюьскыми.

И тогда реуеть девица: ижесть ми добра уловка хитра иже бы оухитилъ п'тице сию краснью, дала быхъ ѿмъ великъ даръ.

И тогда многы уловкы съблзнити имать, и не могутъ ю схватити.

И тогда птица летитъ на врата града, и научитъ пяти пѣсни краснѣ, и потѣвѣтъ пѣни изъ оустъ яго птичюхъ. И реуеть девица: принесете ми блюдо злато. И макапавшныи пѣнамы, и научитъ цвѣт'ети пѣни яко и цвѣт'чи.

И реуе девица: принесете ми блюдо злато, да ѿбькомлю цвѣт'чи и цвѣлю.

Да егда же приклонитъ се девица целкати яго, и абѣе въселитъ се въ ити Антихристъ. И носитъ яго .г. лята въ утробѣ своемъ.

И разсѣдетъ се девица, и изыдетъ изъ иже Антихристъ, и будетъ яко седмолѣтнъ юноша.

И многа уюдеса научитъ творити: мрътвые въскрѣшати, приквѣд'шѣмъ хромѣ исцѣлѣвати, слѣпѣ просвѣштати, и многими мыслми научитъ блзнити родъ уловчюьскыми.

Тогда Юдинъ бгословъ снндѣтъ съ небесъ и реуеть ѿмъ: ѿ дяволе, толнка ли ти бысть власть на земли дла'на да блз'ниши родъ христаньскыи.

И реуеть ѿмъ дяволъ: тон несамъ ли я Богъ, тон не сътвори ли уюдеса якоже хощѣ?

И реуеть Юдинъ дяволу: ште сътворишь да каменѣ живо будетъ, то и азъ вѣрю къ те.

И тогда не можетъ сътворити.

И тогда реуеть ѿмъ Антихристъ: Юдинъ, а тыи можешъ ли сътворити, еже ми тыи велиши, ѿблудъ азъ вѣдѣхъ, помѣже ти ѿ даль Богъ сътворити и съвршнити.

И реуе Юдинъ: не могу азъ сътворити, нъ гласъ господнъ призовѣ, и тыи сътворишь.

Тогда реуеть Юдинъ: Господи Ісусоусе Христе, пошли гласъ гласъ вонхъ, да врагъ видитъ яко ты еси Богъ единъ всесдръжителъ.

И тогда аггелы възвнютъ: слава тебѣ, Господи, и тогда каменѣ живо будетъ, и потеуеть все каменѣ.

Бгословъ же ѿбратитъ се горѣ на небеса, и видѣвъ тон тогда и'тихристъ, пондетъ въсладъ яго.

И реуе Іоан'нь богословъ къ Богъ : владыко, како можешн тръпати, яко хощеть диаволь възвѣсти к тебе.

И реуе Богъ : не врази его, да възвѣзеть толкомъ, и пакы на землю спаднеть.

И иде духъ диаволовъ до вратъ небесныхъ. И срѣштуть аггелы ѿ, и съвръзуть его на землю, и слѣзуть, и паднѣ прѣдъ слѣпымымъ градомъ. Градъ же тын весь златъ, иже юсть градъ тын испльнень вьсего гада змиина. И змии едины ѡблѣжнть весь градъ, и ѡпаднѣ же дрѣжнть въ оустѣхъ оу вратѣхъ града. Юже и змии тын вьсталѣ то тын, и лѣжнть протнкъ избѣрало ти, а градъ тын юсть въ ширинѣ .зі. пьприштѣ дѣжннѣ и ширинѣ толкомъ.

Тогда Іліа грѣомъ поустнть на нь, и поразнть его на два плат'ца; едины платѣцъ оумреть, а дрѡугы жнть.

И тогда едины платѣцъ скоунть юсты Наню.

Нліа же погнѣвѣть, и бѣжнть въ Іеросалнмъ, и нмѣти его къ Іеросалнмѣ, и идѣть его, где Адамова глава погребена бысть, и тѣ его заколѣть, яко крѣвь его истеуе на землю. Тако земля раз'горнть се на вьсе странѣ; тогда изъ града ѡгнь вьрзо приндѣть, и ѡужнѣ ѡрѣштѣе оузрѣть въ далѣуе ѡгнь яко пѣть дннѣ. Тогда потекоуть нспрѣштн колокви, и томъ уасъ прѣлѣтнть ѡгнь, и изгорнть вса земля и вса тварь. И горнть ѡгнь до кеуера. И прѡстннеть земля вьса.

Прннть бо хощеть Господь и сѣстн на прѣстоля къ Іеросалнмѣ.

Тогда аггелъ вьстрѣвнть въ рѡгъ иже прнн Аврамъ Іоаннн. Тогда же вьсе слнлы небеснѣ вьстрѣвнштѣть, и вьса тварь ужаснть се, и звѣздн спаднзуть, и слѣм'че помрѣкнть.

По томъ вьсе кости уловѣуьскнѣ потѣкзуть ѡтъ земли. Юслико нхъ юсть оумрѣло, или море потопнло, или зѣтьр нзвѣмѣ, или когождо юсть смрѣть звѣунла, вьсе нмѣть стѣти прѣдъ сѣднштѣмъ Хрнстовѣмъ.

И рѣка ѡгннѣа потеуеть ѡтъ подножнѣа, и пожѣнть вьстѣхъ прѣзъ рѣкы тоу, и пондѣть прѣдъ Бога.

И ѡтвѣштѣтъ Господь иже ѡ дѣсноу юемъ правѣдннмъ реуеть : приндѣте, благословенннн ѡтца моего, наследнѣте оуготованнѡе вамъ царство небесное; вьзлѣа'кахъ бо се, и дасте мн ѣстн, и проуа.

И пакы шоуьнѣ ѡтвратнть, реуеть : ѡтъ коудѡу юестѣ, не вѣдѣхъ вась, проклѣтн юестѣ, не дасте мн мн ѣстн ни пнтн, ни ѡдѣжнстѣ ме, ны единого мн блага не сѣтворнстѣ.

Ѣмн же ѡтвѣштѣють юемъ : владыко Господн, когда те вѣдѣхомъ и не ѡдѣжѡмъ, нмыа пнтѡхомъ, нмыа понѡхомъ.

И тогда нзвѣдѣть слѣпнѣ, хропнѣ, оубѡгнѣ и странннѣ и бол'ннѣ ꙗ проклѣженннѣ, и реуеть : юестѣ ли вѣданн : се азъ тоу юсомъ вѣмъ,

вы, прокляти, не вихъ лы даль вамъ власть на земли и вса нже хотяте, по что дѣволу служите, а мене оставите? Отидете отъ мене и отъ лица моего въ огнь вѣчны, оуготованныи дѣволу и аггеломъ его.

Тогда разлууетъ правѣдникъ отъ грѣшникъ, и тогда поженеть дѣволъ грѣшники въ мзку вѣчную и Богъ Господь разгнѣваетъ се, нже николиже гнѣва не имать, помѣже видѣвъ дѣла създанія немъ вѣдуща въ мзку.

И реуетъ Господь къ Іоанну Крѣстителю: что стоиши, Іоаннъ, зная, по что не просиши прошенія отъ мене, и дамъ ти како дахъ апостоломъ и пророкомъ, а ты не хочешь прошенія просити отъ мене?

Тогда пріеть дръзнованіе Іоаннъ, реуетъ: Господе, ягоже прошу оу тебѣ, даждь ми, рабъ твоимъ.

И Господь реуетъ: къ истину, ягоже просиши, дамъ ти.

И змиленномъ гласомъ реуетъ: Господи, хощу дѣла рабъ твоимъ да ми дашь, и ихъ же еси дѣволу предавъ грѣшникъ.

Тогда повѣлать Господь Іоаннъ да помнетъ грѣшніе отъ дѣвола.

И реуе света Богородица Іоаннъ: радоуи се, крѣстителю господи, яко Господь съ тобою.

Тогда же света Богородица подь крылы своимъ тъкмо кертигъ и блудникъ и мнхъ прѣбываетъ въ блудѣ, не подместити ихъ света Богородица.

Тогда приждеть ихъ Господь въ свѣте правѣдникъ, ндѣже не шръкитъ николиже.

Тѣмъ же, братіе мои, и юныи и стари, молитѣ Бога и светаго Іоанна Крѣстителя да изведеть ны отъ напасти, да избавитъ ны отъ мзке, яко несть бити тамо никое псуалы.

Нѣ аште кто покаметъ се зде нынѣ .л. лѣтъ, боудеть на ономъ свѣте яко аггелъ.

Аште ли .н. лѣтъ, боудеть яко апостоль.

Или кто клеть се на старость, боудеть яко правѣдникъ.

Аште ли кто не покаметъ се, нь състаревъ се оумреть въ грѣсѣхъ, не имать прошенія; вѣнити имать широкими крати, а покажешимъ се вѣндоуть тѣсними крати къ Богу въ радѣсть вѣчную, нимъ же и амъ ползунти, о Христе, Іусоусѣ Христе, Господи нашемъ, яемоу же лавъ къ вѣвъ вѣкомъ, аминь.

Apokrif o prepiranju Isusa Hrista sa djavolom.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

*Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 26. siječnja 1884.*

Iz rukopisa Narodne Biblioteke u Biogradu br. 273, o kom je u članku naprijed što treba napomenuto, predajemo ovdje javnosti apokrif koji slijedi. U oba ruska zbornika, u Tihonravova „Памятники отреченной русской литературы, II. Ст. Петербургъ 1863“ i u A. N. Pipina „Ложныя и отреченныя книги русской старины. Ст. Петербургъ 1862“ izdani su tekstovi sačuvani u Rusiji. Tihonravov se poslužio jednim tekstom od 1602 i jednim rukopisom prošloga vijeka; A. N. Pipin po svoj prilici istim rukopisom od 1602 i drugim jednim iz XVII vijeka Imperatorske Publichne Biblioteke u St. Peterburgu. I ako je tekst isti, ima dosta razlika između našega i od ruskih naučnika priopćenoga teksta, te pošto su ruski tekstovi više prerađeni, a naš je bolje sačuvao tip starine, to ga mi ovdje predajemo javnosti.

Сказаніе слоко и прѣпрѣніе діаволь съ Господемъ
нашимъ Іу. Христомъ. Благослови оть уе!

Възьмѣдь Господь на горѣ иже ѿишкѣю, и реуе оуѣеникомъ своимъ:
ах'уемь .м. дѣны и .м. ношти да прѣпрѣмо се съ діаволомъ. И ах'ка
Іусоуьсѣ и оуѣеници иего .м. дѣни и .м. ношти. И уювь діаволь ико
ах'ка Іусоуьсѣ и уѣеници иего, и разгниѣка се вел'ми гнѣвомъ своимъ.
И ѿпалъи се, и стаа прѣдь Ісоуьсомъ, и реуе иемоу: заклиншю те
Богомъ живымъ, да ми покѣси оть коудоу иси ты. Ісоуьсѣ же реуе
иэмъ: оть вышнего света исомъ азъ. И реуе иэмъ діаволь: да слыь
ли иси прѣвнишииэмъ? Ісоуьсѣ же реуе иэмъ: икоже ты реуе, діаволе.
И кониьстка небеснаа зрѣти не можахъ гласа божиа въ ныкъ. И реуе
иэмъ діаволь: понди, сѣди на небесѣхъ, твомъ во сѣть небеса, а мои

юсть земли, помиеже бо ме отьць твои събрьже съ небесъ на землю.
 И реуе юмъ Ісоусъ: съ горе тебе, діаволе, иже те юсть открьга, и
 ты те имать погьбѣти оть лице земли. И реуе юмъ діаволь: понди
 сяди на небесахъ, и сяди на престола своемъ, твои бо суть небеса,
 а мои юсть земли, юре аште те обрѣштѣтъ кони мои, ирешники суть
 и погьбляють те яко уловка. И реуе юмъ Ісоусъ: ѿ горе тебе,
 діаволе, и аггеломъ твоимъ и съвятинкомъ твоимъ; пришьа бо юсомъ
 погьбѣти те. И реуе юмъ діаволь: кто суть съвятинци мои? И реуе
 юмъ: кто твореште дела твои? И реуе юмъ діаволь: что суть дела
 мои? И реуе юмъ Ісоусъ: твои суть дела вѣса ливкава, татіе, разбон-
 ници, клеветници, блудны нхъ вѣсь, градъ, слава, и вѣса земля уло-
 вкомъ. И реуе юмъ діаволь: право реуе, то соуть дела мои, иъ науе
 тебе силемъ, и аггелъ мой науе аггелъ твоихъ. И реуе юмъ господь:
 ѿ горе тебе, діаволе, яко страшамъ юси, и науе вѣсахъ уловкъ, и
 прѣльстинка те имаютъ. И реуе юмъ діаволь: ты прѣльстиникъ юси,
 яко оть жене роднаъ се юси. И реуе юмъ Ісоусъ: право расудилъ
 юси, яко оть жене роднаъ се юсмъ, да сконуають се ными, понеже
 рѣка моя сътвори уловка по образъ своему, и не имать отстѣпѣти
 оть него въ вѣки аминь. И реуе юмъ діаволь: аште уловкъ ѿста-
 вить славу твою, а мою принять, что сътворишь юмъ? И реуе
 Господь: слыши, діаволе, аште уловекъ ѿставишь славу мою и жнестъ
 .м. лѣтъ или .н., и на коньць покляеть се, такокомъ подамъ благоюю
 сьмрьтъ; аште ли жнестъ .м. лѣтъ или .н. и на коньць ѿставишь
 славу мою и усть, ты помить бесустье твоє, такового уморѣ лю-
 томъ сьмртию; и лютому аггелу, юмуже лице горитъ яко плами
 огньиын вѣдѣтъ га въ тмъ кромѣшнѣю мзунти се и с тобомъ, діаволе,
 и съ аггелы твоими. И то глаголавъ Ісоусъ, ѿбрати се діаволь на
 гору Іселеѿиъскую, и тѣ діаволь събра всѣхъ силъ свою, и ѿржи се съ
 ними на Господа. И реуе юмъ діаволь: дѣца мои, направите и на-
 ѿржите се на ны, и идѣте къ прѣдъ мною а азъ по вѣсь; Христось
 бо великъ съпостать пришьа юсть на насъ; аште га погьбнимо, наша
 слава и усть; пондѣте прѣдъ мною, а азъ по вѣсь, да идѣмо на
 Господа. И въздиже се прѣдъ оть силъ діаволихъ, и видѣше апо-
 столы господны, и прѣпадоме се, и горы вьстрѣпѣташе, и коды сьмъ-
 тише се. И рѣкоше къ Богъ: видѣхомъ троусъ діаволи, и гласъ юго
 слышахомъ, и трѣпѣтинъ бѣхомъ. И прондоме .кѣ. пьпришьте. И видѣвъ
 же Петръ вѣн'ль ѿнь, и ѿбѣже оть Господа пьпришьте. И реуе юмъ
 Ісоусъ: Петре, по что тако твориши? Покамъ же се Петръ, и възврати
 се и ста за Ісоусомъ, зре иза рамяна юго. И видѣ ихъ Господь, силы
 діаволихъ, и реуе юмъ сконимъ: кто събрьже діавола съ небесъ.

И речеше њему оученици: ты, Господи, и отаца твои и светии духъ. И повеле Господь облаку, и възхити диавола, и ѡвеси га стрѣмоглавъ за мостъ, а силы его побѣгоше ѡт лица господниа, яко димъ ѡтъ вѣтра, а вои его вѣжаху въ пѣштере, глаголюште: како вѣжимо не-бози, господниъ нашъ ѡбѣщень юсть на въздѣся Ісоусъ-Христомъ. И кто видѣвъ диаволь, яко съврши се еже рече Ісоусъ. И възвни диаволь гласомъ велиемъ: помнѣши ме, Господи, и не погъби мене, и спусѣти ме на землю, да иже име твое призовѣтъ и творитъ пакости, да къси обратеть се къ тебѣ. И то рѣкши диаволъ, и смикова се Ісоусъ диаволъ, и повелъ облѣку раздрошити диавола. И спусѣти га на землю, и сѣри се въ пѣштерѣ, и малъши оуста свои храниши, и помысли да възвѣрже на Господа, и приде къ њему Ісоусъ, и рече њему: пакы ли тожде слово мыслѣши, диаволе? И рече њему диаволь¹: ни плюиш на те, ни дѣиш на те: аште быхъ и плюишъ, слани мои скета юсть, и въсь трѣсъ мои скетъ юсть. И пакы рече њему диаволь: аште не борѣ се съ тобомъ, не възъ подованъ вышнемъ, ни имамъ вышнѣи доколѣ да те предамъ разбонникъ жидовскомъ, да те расвиѣтъ, а людѣ да те продаетъ. И рече њему Ісоусъ: Право расѣдиль юси, подобаетъ бо ми се распети, и дрѣвѣ, на њемъ же распишъ азъ, тому дрѣвоу поклоняють се людѣ, а тебѣ тераютъ. И рече њему диаволь: азъ вынидохъ въ сръдце и Иродоу царю да Іѡан'на заколѣтъ. И рече њему Ісоусъ: Іѡанинъ же мене юсть. И рече њему диаволь: аште бихъ зналъ, гдѣ се юсть родиль, шѣдъ бихъ, този мѣсто раскопалъ бихъ, и сѣмръти бихъ положилъ, и тебѣ бихъ предалъ. И рече њему Ісоусъ: кто можетъ именовѣти на каменю сътворити и на трънию вино, този би могъ то сътворити. И не ѡтвѣшта њему диаволь ниуесоже. И повеле Ісоусъ землѣ знизити .т. сежанъ въ ширниъ стране, и рече њему Ісоусъ: виждь, диаволе, вѣлика юсть пропасть, ижеже имашн ты прѣ-вѣкати, и признаюшти име твое. И то видѣвъ диаволь, и оубош се зѣло. И рече диаволь: колника юсть глыбина сѣа, Господи? И рече њему Господь: колнико можетъ юноша .г.-лѣтъни възети камень. и метнѣти въ пропасть сѣю, и гредеть .г. лѣта, и не можетъ донти до дна, толика юсть пропасть сѣа, гдѣ имашн ты прѣвѣкати скѣзамъ взаимн нерѣшннннн, и прѣвѣдешн ты до скон'уанѣа вѣка сего. И рече њему диаволь: а по томъ что будеть Господи? И рече њему Богъ: подобаетъ бо царство ти .г. лѣте на коньць вѣка сего. И пакы рече њему диаволь: а по томъ что будеть Господы? Глагола њему Ісоусъ: въ прѣвоемъ лѣто

¹ По рускомъ тексту Тихонравова II, 284 ово И рече њему диаволь треба да изпадне. Тако же и по тексту који је Pipin priobćio.

сѣтвори въ тѣ времена, да не обратятъ се ни кабаль жита, ни мѣра
книа, по всѣмъ землямъ твоимъ ради, диаволе. И пакы ты сѣтвори .г. лѣтъ
яко .г. мѣсеци, а тры мѣсеци яко .г. недели, а тры недели яко тры
дѣни, а тры дѣни яко .г. урѣтце, а тры урѣтце яко .г. мгноветни
ока. И рече яму диаволь: а по томъ что вздеть, Господи? И рече
яму Господь: по томъ раждегу землю яко огнь, и свю небеса яко
кожу, повею моря да съхнутъ яко камень. И тогда имать слышати
матр мою на землю, Іоанъ богословъ и Іліа и Юнохъ, иже несуть
смирнѣи кнѣзснн, и тогда свѣжутъ тебе узамъ прѣддннн, диаволе,
Богу нашему слава въ вѣкъ, аминь.

Апокрifi kijeuskoga rukopisa.

OD DOPISNOGA ČLANA STOJANA NOVAKOVIĆA.

*Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 26. siječnja 1884.*

Baveći se Avgusta mjeseca 1874 godine u Kijevu na arheološkoj izložbi, koja je tada tamo držana, našoh u biblioteci kijevske Duhovne Akademije jedan srpski rukopis XVI vijeka pod bilegom O. 8. 30, u kome se među ostalijem stvarima našoše i četiri niže navedena člancića, koji mi obratiše pažnju svojom apokrifskom sadržinom. Kako mi ovaki članci ne dođoše nikad od to doba pod ruku, niti našoh da ih je ko do sad štampao (osim posljednega), to ih evo ovdje štampam. Posljedni, molitvu svetog apostola Pavla od zmije, ja sam štampao u „Примерима књижевности и језика старога и ерпеко-словенскога“ Београд 1877, стр. 515, али се овај пријепис почетком толико разликује, да га štampam, колико да се види како су prepisaoци ovakijeh stvari malo се obzirali на таčno prepisивање, него су увјек готови били ствар слободно preraditi. У првом и другом чланку теме су, око којих се сад само из наше старе књижевности може већ закупити приличан круг apokrifa. Take rste člancima u raznim oblicima види се да је kiptjela srednjevjekovna kњижевност. Treći članak pripada krugu pričā ili apokrifa o čnosti Isusa Hrista, takođe не malome.

x.

Слово ѿ показанне Господа нашего Ис. Христа како ѿткештати на суде, ѿуе благослови!

Егда хощеть богъ прити на землю царь небесны, съ скетыми аггели, съидеть уестнии крсть на землю, тогда реуе на соудниши страшиимъ: Приствните къждо своимъ дела. И реуе господь: Ѡ горе смъюштимъ се въ цркви или шептештимъ и ликоуе друга съ другомъ! Реуе Господь: Где соуть свирци или глюмици? Стомхоу звали, плаюшти се. И ѿбрати ихъ Господь въ огнь веуни. Реуе пакы: Где соуть потникоуали сироти или стара, яко ты соуть скезали за нетъ стрьмоглавь. Реуе Господь: Где соуть, иже се роугахоу слепнымъ или добро глаголештимъ или крико кештали, тьмь оуготовано юсть смола кршта. Где соуть любоденци, где ли нимници, иже оупнивахоу се, а сирѣоти и звалили не възирахоу; где ли магесници, иже ихъ седмозсти каденецъ ѿждеть. Реуе Господь: Где соуть татие, где ли клеветници, ти есоу огню веуномоу пѣдѣбни; где соу прълюбоденци и житовалеци, где ли крикоѿбраздници, где ли иже доми попалють, или неподдаюштимъ црквамъ и поповехъ не срамляюштимъ се и рѣдителиемъ не говеють; где ли соу металлици на зучеке диволюю гледаюшти и въ звездахъ яко на техъ належитъ ѿблать ѿгнини. И пакы реуе Господь: Где соуть ѿпоганеюшти се добыткомъ и богатешти се, где ли власти уоужден имене изедлюшти бесъ правди, тне подокни соуть адоу; где ли царне немилостники; где ли епископи златолюбци, где ли кнези, иже послоушають книги светне и пакы крико соудеть по митъ изедлюштимъ оубогыхъ; тьмь оуготовани соу змие крилатъ и вси гадн неустне, ти же ихъ ѿунма блюсти. Реуе Господь: Где соу коумоке и повратни, иже се крстоу уестномъ ѿбештавахоу, и пакы попирахоу его; где ли иже не уетоуть ѿца и матеръ, где ли иже не крстетъ се въ име ѿца и сына и светаго доуха, нь въ рѣваше диволю; где калоугери блюдници, ѿпомсани соу клеткою; и проун людие, въ светоую неделю блъдъ творешти, тьмь место оуготовано юсть .в. стальна ѿгнина, нъзъ нихъ же пламень исходи двема ѿконьцема и попалъе ихъ. Реуе пакы Господь: Где соу епископи и калоугери и попове и дѣци иже оууетъ людие, а сами не твореть волю божию; где су людие, иже ихъ попове оууетъ а тие ихъ не послоушають, где ли иже неподобнаш предъ попови глаголють и страха божи не боють се, тьмь оуготовано юсть езерѣ ѿгниное, и тоу юсть въсемъ злоденцамъ вьинти. Реуе Господь: Где соуть леники, иже не къстають на оутранию въ светую неделю и на светне празники и въ средоу и въ петѣнь, нь ленихоу се яко и мртьки, а

на делѣ идехоу и въ жръвнахъ мелехоу въ неделю; поминанки соу се домъ по миру споуюште се, и тие не имаютъ прощения въ вѣки. Реуе Господь: Гдѣ соуть иже плешени же не искоупише, ни цркви създаше, нь глаголють: идѣмо и пиѣмо, домдеже не умремъ и будѣмъ идеже и въсь миръ въ малѣ радоуютъ се а въ дльзе моуетъ се съ въсьми грѣшници, идеже люти зверіе сьдѣють ихъ. Реуе Господь: Гдѣ соу доушегоубци и каматинци и попове второженици и прости третнѣженци и уеткрьто, идоуть въ моукоу веумоую, а еже даѣтъ ѡть своего дома милостию и помятъ се съ страхомъ божиѣмъ и съ верою за свое сьгрѣшеніе, тые иметь на страшиимъ соудоу ѡть десноую съ праведими. И реуе Господь къ праведимъ: Пристоупите и станете ѡть десноую мене, и проскятитъ се, понеже оугодиа мизь сьтвориште, алуиштихъ накрьмисте, жеждоуштихъ напоште, нагыхъ ѡдемасте. ниште и оубогыхъ поминловасте, и темъ оуготовани ксть рли. Сіе же везоумни ништихъ и оубогыхъ забыше, алуиштихъ и жеждоуштихъ не накрьмисте, ѡбидиа не ѡправдисте, и скръбнаго не оутешисте, не имате наследовати царство небесное, ты же сьтвориште дела божиа и закономъ ходише въ скетоую тронцоу, вѣрѡваше ѡца и сына и скетаго доуха и мыва и прысно и въ вѣки вѣкомъ.

β.

Слово о .з. грѣсхъ непростенихъ, оуе благослови!
(Rukopisa list 11a).

Ѡтрешн оуста своимъ скетамъ Богородица, и вркьлонн колене на конѡ Христовѡ владнуне молеше се: Поминлоуи ме, Господи, прощения дажди уловккомъ грѣшнимъ! И реуе Ісоусъ: Мати момъ, за многы слъзи твои и въздыханіа ти ѡтпзстетъ се грѣси уловккомъ; нь .з. грѣхъ, еже соуть не ѡтпоуштени: иже сьтворитъ блѡудъ въ неделю за оутра, не имы прощения въ вѣки. Тогда скетла Богородица припаде къ ногамъ Господа Бога нашего Ісоуса Христа, моляшти се, и реуе: Поминлоуи мѣ, Господи, и покажи ми, кон грѣси соуть непростени уловккомъ. Ісоусъ же реуе: а. грѣхъ, еже Бога ѡтметаѣтъ се, сьздани боудоуть ѡпако прѣдъ Богомъ; в. грѣхъ, иже соусѣдомъ не живеть и зла моу мисли и клевети, то не проклетъ; г. грѣхъ, иже не вѣроуѣ светое въскрьсеніе и скетомоу доухоу и вели „неште бытъ въскрьсеніе“. Ѡ горе темъ, боле имъ би било не рѡдити се, и како не нсьхоше та оуста што тако глаголаше, или како езыкъ не оукрати се тон, или како не знизъ земля и пожре его жива. д. грѣхъ, иже ѡсоудѣде заповѣден црквие. е. грѣхъ иже сьгрѣши съ рѡдителями своимъ, или съ коумомъ блѡудъ сьтвориши. .з. грѣхъ иже въ своимъ

богатстве въ соуе жинствѣ и не подавае ништимъ, ни робне искоупише, ни цръкки създаше, ни скетымъ память не сътворише, и доушегоубци тие не имаютъ оубъ Бога милость въ кѣкы. .з. грѣхъ нже по неколи ходен въ цръккоу и не платеть се грѣхы своихъ и не слышитъ пѣвнѣ цръкьвнамъ, нъ плѣшти, роукою, и ногама клепавъ и глоумъ ткоритъ въ цръкки. Ти несоу свезани веригами огненными. Тогда скетал Богородица, владунцоу нашоу, припаде къ ногама Господа Бога нашего Іс. Христа, и реуе: Помилзи ме, Господи, и покажи ми, оубъ коего аггела градъ падде и избивае жита уловъкомъ. Реуе Ісоуось: Слыши, прѣхунстаа, азъ ти покемъ: Оубъ архаггела Михаила градъ паддетъ, ндеже соуть зан уловъци, влоудници, и поткоринци, крькомесници, магыстници, крьстоперъци, доушегоубци, житокваци, и на техъ паддетъ слама и градъ. И скетал Богородица реуе: Господи, повежди ми, што юсть цръкьвъ? И реуе Ісоуось: домъ божи, реуе, оутверждеице небоу и земли —

Za tijeм se на listu 17 isti џlanak nastavlja овако:

Реуе Ісоуось: Мати мои, тамо юсть медима трапеза и сребрьни влоуди, темъ соуде Тыте подокни, а матере нхъ стоють свезани роуками опако и ногами и носеть на плештахъ своихъ безъмерное каменне, и не спаддетъ снихъ въ кѣкы. Да молите се къ Господоу, братие, оустане се поуби неправеднихъ и примити поубъ кожнихъ, да приложеть се вамъ лета жикотоу вашемоу, подкизанте се на благла и боудете въ покамнѣ оцоу и снѣхъ и светомоу доухоу.

Слово џпросъ ѱ ѱтуе нашъ . . . . .

(Rukopisa list 17b).

Внегда ходъше Господь нашъ Ісоуось Христось съ оубеники сконни, въведе нхъ на гороу високоу, и сѣде тоу, и прѣсташе вси оубеници, оубъ же въведе оун скон на нь, и отверзе уста свои и влоуунѣихъ глаголе: Блаженн юсте прѣдъ оубемъ монимъ небеснымъ и прѣдъ аггелы его, аште съхранитъ елико заповѣдаю вамъ. Се оубо посылаю ви: яко овци по срдѣе вѣкы проповѣдате слово божие въ всемъ мире и влоуунити всакого уловека елико заповѣдаю вамъ крьштаюшти въ нме оца и сына и светаго . . . . бдите и молите се, да не видете къ напастъ, и егда молите се, сице глаголыте: оубе нашъ, нже юси на небеси. То же слышавше вченици въпросише дроубъ дроуба къ себѣ глаголюште ѱ молитвѣ сен и не могуць разоумети въпроса того. И инедимъ не смѣхъ въпросити его. Дръзвѣкъ Петръ и припаде къ ногама его, глаголе: Помилочи ме, Господи, разръши ми, нже реуе: Оубе нашъ, нже юси на небеси? Реуе Господь: Слыши, Петръ, зато снѣ-

дохъ на землю, да ипоуваю елико ми отьць заповѣда, да всакы оученіе мое услышитъ и вѣроуетъ въ пославшаго ме і хранитъ заповѣди мои и поутеть се в оца моего къ днь зедина моего, Господь же ты ддсть оца плтнаго, яко да работашни емъ, яко да веселитъ се в тебѣ отьць небесны; аште ли оца ошеуалиши, то отьць небесни ошеуалитъ се в тебѣ, якоже есть писано: Уты оца и матеръ, не прогнѣванте родителн, да не кльноутъ васъ и лишитъ се раи. Ширшаго мора есть въздыханіе родителъ и отьць небесни осоудитъ его на соутъ, сего ради реко ти, Петре: оуе иашъ, иже еси на небеси. Паки Петръ реуе кумъ: Господи, что есть иже реуе, да се скеты име твоє? Господь реуе: Слыши, Петре, сътворихъ скетоую неделю молиште се владнцъ и Богоу за грѣшніе отъ .з. дни в дѣлѣ, да елико не поунтаютъ скетоую неделю, не поутотъ се въ днь соудни, нъ огню кѣуномъ прѣддѣть се. Нъ братиѣ мои възлюбленнѣи, аште работаште всѣхъ срьдце Богоу, хоштете видети царство божіе. Не выдаванте се сноу да не вындете въ глоубыноу сомоую, ноу егда уюете проповѣдныкы црквины, вьстаите съ тыштаніемъ и ходите въ цркъвь божію и вьспоминанте Бога и молите се кмоу, тѣмъ же, братиѣ мои благословеннѣи, сътворихъ божію службоу да глаголете: Благо есть исповѣдати се Господевн и пѣти имени твоєму кышнемъ, яко Господь благи есть, Господь вьцари се и въ лѣпотоу се облѣуе, яко господне есть царство и слава, глаголи . . . Придите кьзраднемо се Господевн, вьскликнѣмъ Богоу спасоу иашемъ, за то сътворихъ анилоугаа за (и)стїноу и правдоу, елико реуе, на земли сътворихъ сьдгеліе, да оуши срьдцъ нашихъ отверзоутъ се по глаголоу евангельскомоу, за то сътворихъ діакы, да кьпниютъ и глаголютъ: елико оглашени приходеть на утро въ цркви, елико не приходеть или въ зауело литоургии и не стоють съ страхомъ до конца, да възмьтъ скетоую анафороу, то есть даръ Христовъ. Зо то рехъ ти, Петре, да се скеты име твоє. Паки Петръ реуе: Господи, что есть да приндеть царство твоє? Реуе Господь: Слыши, Петре, азъ есмь царь всьмъ, сьзыдаю всѣ кьрою. Тако сътворихъ цара на земли, да еже цара земного не бонтъ се, то ни кышияго не бонтъ се, за то рѣхъ: да принде царство твоє. Паки Петръ: Господи, что есть, иже реуе: да боуде волѣ твоѣ? Реуе Господь: Слыши Петре, волѣ божіѣ есть на небеси и на земли, да вси твореште волю божію ты наследеть царство божіе. Петръ же паки на ногоу его паде, глаголе: Помнлоуи ны, Господи, и повѣжди намъ, что есть волѣ твоѣ, да творимъ? Реуе Господь: Слыши, Петре, възлюблѣши Господа Бога своего всьмъ срдцемъ своимъ и всею доулею и мысляю своею искрѣнѣго, и сьхрани се отъ блудѣ, яко за-

уело грѣхоу съ женою бысть, сего ради прѣдахомъ се смръти, Разоумѣти, яко азъ за грѣхы потопихъ Содомъ и Гоморъ, поне оубо мы оумоудримъ се, да не боудемо ѡсоуждени. Реуе оубо пророкъ: Прѣлюбодѣти, аште прѣжде не покаеть се, не ввидеть въ царство божіе, што нже глаголетъ се блочдиникъ и прѣлюбодѣю соудитъ Богъ. Реуе Богъ, якоже реуе Соломонъ прѣмудры, не зры на ли(ц)а женска, ме(д)ь бо капеть изъ зсть его. Уто скоро не глаголю, братіе, вслѣхъ грѣхъ протѣхъ блочдъ, мнози бо ѡтъ нжею именуютъ се, ноу прѣжде соудѣ прѣддоутъ се ѡгню, реуе бо пророкъ и не ѡдѣжди се ѡдеждею доброю, неиди въ прѣгоудники и гоуслы, яко тоу юсть збориште дѣволемъ. Неже велико събрание, тоу стонтъ по срдцѣ ихъ дѣволъ, тоу радость юношамъ и дѣвнцамъ и дѣволѣ празникъ, а неже пѣніе неосуплемо светыхъ, тоу прѣдстоють аггелы, радоушуте се, тоу въспѣвають прѣстоли божи. Слнціи Бога любеть, скоро прѣходеть въ цркви, то юсть, Петре, колѣ божиа. Паки Петръ реуе: Ръци намъ, што юсть, нже реуе намъ, яко на небеси и на земли? Реуе Господь: Слыши Петре, азъ сътворихъ небеса и всѣ на земли, и цркви божіе нже токми небесемъ, да всѣхъ прѣстаниа Бога славетъ, ноу пауе, възлюблена моа братіе, аште творите память светыхъ, хоштете наследовати царство божіе. Послоухъ нманте, много гладнѣ макрѣните, мнози бо творять память, не скрѣбеть о гладнѣхъ, нъ глаголють въ срдци сконхъ: кто насъ призвел, да і ми того призовемо, не марѣцѣте тѣхъ, яко творять память светыхъ и оуслонеть се милость творѣште дръгъ дръгоу, на небеса жрѣтка ихъ не възносѣтъ се. Сего ради рѣхъ ти, Петръ, яко на небеси и на земли. Паки Петръ реуе емъ: Господи, што юсть нже реуе Господь . . . Слыши Петръ, хлѣбъ юсть нескоудны хрнстнншомъ вѣрд, съжди хлѣбъ съ небеси, и жнботъ дароую мироу смыш слово божіе, елико страхъ божи нмають въ срдци си и възнгрѣлють на заповѣднѣ его, тые нмають хлѣбъ, соушти въ срдци сконхъ. Сего ради рѣхъ ти, Петръ, хлѣбъ насъ насити даждь намъ дншь. Паки Петръ реуе: Господи, што юсть нже реуе: ѡстави намъ длгн наше? Господь реуе: слыши, Петръ, азъ ѡставленіе грѣхомъ въ светзю месопъзсть, да се постѣ .м. дни, да раздрѣшеть се грѣхы наши въсегда. Слнціи не постеть дннне тне, то пламень ождѣе ихъ. Нъ сице глаголю вамъ, вѣрзните и постете се въ петокъ светы, яко въ тон днь насади Богъ рѣн и сътвори уловкѣ по ѡбрлоу своему, въ тон днь постъе се дръво, на немъ же прѣвнстѣ си роуцѣ прострѣ, и въ тон днь бысть ѡсвѣченіе глакѣ Ншана крѣстнтель. Въ тон днь прѣтрѣпехъ распетіе, и мошѣмъ ребра моа прободоше, въ тон днь слн не-

беснѣ въскользаше се ѿдъ страха владычна, видеште его распинаема,
въ тон днь нѣсть достоино нмо — — — — —

Nedostaje nešto, list ili dva. U ostalom vidi se, kako je ovdje upleteno poznato apokrifno vjerovanje o petcima. Šega nema, sve je o tome.

изети ножь на месо разекъ бедн, или память светыхъ господскихъ празникъ .иі., како азъ въсадохъ изъ шрътвыхъ колюю оуею, како азъ родихъ се ѿдъ дѣкы Маріе, а проуи ни е дьны проклетъ тын гытань и езыкъ, иди месо или сирь въ петкы или въ средѣ, за то рѣхъ ти, Петръ, остави мамъ дълги наше. Паки Петръ реуе кмоу: Господи, што нѣсть, иже реуе како и не ѿставихомъ своимъ дължинкомъ? И реуе Господь: Слыши, Петръ, аште ѿставши искрнемъ своему грѣху и покрѣши иже нѣсть сьтворишь, отьць вашъ небесни ѿставитъ вамъ прѣгрѣшенія, за то пишеть: ѿстанте и ѿставитъ се вамъ; аште помлоуєте, помловани боудете, за то рѣхъ ти, Петръ, елико ѿставихомъ дължинкомъ нашимъ. Паки Петръ реуе: Господи, што нѣсть иже реуе не въведи насъ въ напастъ, нь избеви насъ ѿтъ неспримзи? Господь реуе: Слыши, Петръ, иже не видиши што, никому не повѣдзи, и въ напастъ не виидеши. Господь реуе: не ѿсуждайте, да не осуждени будете, какоже соудите, соудитъ се вамъ, вслкъ иже имъ копаеть, выпадеть се въ ню, иже меръ мѣрите, възмѣритъ се вамъ. И се глаголю вамъ, братіе, идеже ходите, скривайте си роукоу десницъ ѿтъ лѣкью, извратите прогоненіе вражне, десною рѣкою знаменан все тѣло свое въ ѿбразъ крѣста, образъ бо крѣстини сила Христова нѣсть, радоують се аггели въсадь тебѣ. Сего ради рѣхъ ти: Петре, не въведи насъ въ напастъ, моу избеви насъ ѿтъ неспримзи, Богоу же нашему слава, въ вѣки аминь.

Молитва скетаго апостола Павла ѿтъ змиѣ.

(Rukopisa list 94.)

Въ нме ѿца и сына и скетаго доуха азъ Павелъ рабъ божин иже ниогда гонитель скетымъ цркъвамъ и каменіе метахъ на скетые съсоуды и нна сьтворихъ не въдоуштоу ми спасенія божія, пловештемъ по морѣ, пришьдшемъ въ ѿстровъ мелетинскы и събрахъ рождія множьство на възгнѣшеніе ѿгню. Схидна же изышьдши, етъ ми се за десноюу роукоу. Азъ же доухомъ скетымъ и истиннаго Христа отресохъ сію на възходештин пламень. и инутоже пострадахъ, ѿтъ оугрѣзенія се на сьмь ѿбратихъ се. И пришьдъ архістратигъ великы Михаилъ, и възгласи ме, глаголюе: Савла, Павла, въстани и въсприми сію кингъ, и ѿбръштеши слово написано сїце глаголюшти: заклинаю васъ бые

шихъ царе и половиноу родокъ зекри пльзюштыихъ по земли въ Бога сътворшаго небо и землю, море и къ непоколебимн престолю змиа пакостнаго; заклинаю те въ рѣкоу огниноую, иже исходить ѿть подножја и ногоу господню, и Богоу и спасоу нашему Іу Христоу и въ неговехъ бесплатныхъ аггелъ змиа василискаа, змиа тетрадалмаа, змиа додекадалмаа, змиа лагодрома, змиа ехиднѣ, иже има въ деснои стране нѣдъ, што любо аште оумствъ, немонтно есть емѣ ожити, еште же .кд. родствѣ, ижеже постнигнетъ кршнаго и светаго апостола молитѣа и запрѣштенеіе сіе, въ кон дѣіе уасъ зхалишнн, змиа змѣть, улокѣкъ же оумзвѣмннн ѿть неіе живѣ боудеть. Въ славу ѿцу и сыну и светому дѣху и ныма и присно и въ вѣкы вѣкѣвъ аминь.